

PAPER DETAILS

TITLE: SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ VE TAKIP HAREKÂTINDA 5'INCI GRUP / SÜVARI
KOLORDUSU (5'INCI KOLORDU)

AUTHORS: Eyüp DEMİR

PAGES: 203-232

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2355539>

SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ VE TAKİP HAREKÂTINDA 5'İNCİ GRUP / SÜVARİ KOLORDUSU (5'İNCİ KOLORDU)

Eyüp DEMİR
(Uzman)

<https://orcid.org/0000-0003-0125-1365>
eypdemir@yahoo.com.tr

MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire
Başkanlığı Ankara / Türkiye

Geliş Tarihi: 05.04.2022

Kabul Tarihi: 25.02.2023

Özgün Makale
DOI: 10.46953/askeritarih.1098993

Öz: Kütahya-Eskişehir Muharebesi'nde yenilgi alan Türk ordusu, Sakarya Nehri doğusuna çekilmiş ve bu çekilme 25 Temmuz 1921'e kadar tamamlanmıştır. Buna karşılık morali yüksek olan Yunan ordusunun Türkleri Anadolu'dan atacağına dair inancı artmıştır.

Ordunun geri çekilmesi esnasında zayıyatı azaltmayı amaçlayan süvariler, Türk ordusu Sakarya'nın doğusuna çekilirken Yunan kıtaatının etkili olmasını önlemiştir. Batı Cephesi Komutanlığına birliklerin yeniden yapılandırılması kapsamında dağınık hâlde bulunan süvarilerden de bir grup (kolordu) teşkil edilmesine karar verilmiş, Fahrettin Paşa komutasında Sakarya Meydan Muharebesi'nde 5'inci Grup, zaferin kazanılmasından sonra 5'inci Kolordu olarak nitelendirilmiştir.

5'inci Kolordu, ordu çekilirken Yunan birlikleri ile arada tampon görevi gördüğü gibi Sakarya Meydan Muharebesi ve takip harekâtında keşif ve baskın faaliyetinde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sakarya Meydan Muharebesi, 5'inci Kolordu, 5'inci Grup, Süvari Kolordusu, Miralay Fahrettin Bey, Takip Harekâtı, Güzelim Dağı Muharebeleri.

5th GROUP/ CAVALRY CORPS (5th ARMY CORPS) DURING THE PITCHED BATTLE OF SAKARYA AND THE PURSUIT OPERATIONS

Abstract: Defeated at the Battle of Kütahya-Eskişehir, the Turkish Army withdrew to the east of Sakarya River and this withdrawal was completed until 25 July 1921. On the other side, having its morale raised, the Greek Army gained more confidence in the fact that they could throw Turks out of Anatolia.

Aiming to lessen the losses of the army during the withdrawal, the cavalry prevented the Greek troops from becoming effective during the withdrawal of the Turkish Army to the east of Sakarya. As it desired to restructure its troops, the Western Front Command decided to constitute a group (an army corps) from the scattered cavalry. Thus, the 5th Group under the command of Fahrettin Pasha during the

Pitched Battle of Sakarya was named as 5th Army Corps following the victory at the battle.

5th Army Corps both served as a buffer zone between the Greek and the Turkish troops during the withdrawal of the Turkish Army and accomplished reconnaissance and raiding activities during the Pitched Battle of Sakarya and the pursuit operations.

Key Words: Pitched Battle of Sakarya, 5th Army Corps, 5th Group, Cavalry Corps, Colonel Fahrettin Bey, Pursuit Operations, Battles of Mount Güzelim Dağı.

Giriş

Sakarya Meydan Muharebesi, 1683 Viyana Kuşatması'ndan sonra geri çekilmeye başlayan Türk milletinin son savunma muharebesi olmuştur. Uzun savaşlardan sonra yorgun düşen ve yokluk içinde bulunan Türk milleti, yüzyıllardır vatan olarak yaşadığı Anadolu'yu işgalden kurtarmak için varını yoğunu ortaya koymuş ve Sakarya Meydan Muharebesi ile de ölüm kalım mücadelesi vermiştir.

1'inci ve 2'nci İnönü Muharebelerinden sonra Türk ordusunun kendine güveni gelmiş ancak Yunan kuvvetlerinin Kütahya-Eskişehir bölgesinde taarruza başlaması üzerine yapılan muhabere, yeterli hazırlık yapma fırsatını bulamayan Türk ordusunun yenilgisiyle sonuçlanmıştır. Kütahya-Eskişehir Muharebelerinde alınan yenilgi sonrası Türk kuvvetleri sistemli bir şekilde Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir. Bu  ekilme esnasında da ordu zayıyatının az olmasında süvariler etkili olmuştur.

Başlıca özelliğı atlı muharebe olan süvariler, topçu ve makineli tüfeklerin yardımı ile her sınıftan oluşan kıtaata karşı koyma veya onlara ateş baskını yaparak kayıplar verdirme kabiliyetine sahiptiler. Düşmanın yan ve gerilerine saldırarak ağır kayıplar verdirme hususunda da mahirdirler. Bununla beraber kıtaatın hücum edebilmesi için arazinin keşfi; muharebeden önce ve muharebe esnasında düşmanın durumu hakkında bilgi alma ve düşmanın harekât ve tertibatından haberdar olma; düşmanın ansızın hücumundan emin olabilmek için daim  gözetleme yapma gibi faaliyetleri yerine getirmişlerdir.¹ İstiklal Harbi'nde süvariler farklı birlikler hâlinde orduda başarılı görevler icra etmiştir. Sakarya Meydan Muharebesi'ne doğru bir kısmı birleştirilen süvarilerden 5'inci Grup adında bir Süvari Kolordusu teşkil edilmiştir.

¹ Süvari Talimi Nizamnamesi; İstanbul, Matbaa-i Askeriye, 1328 (1912), s. 183-184.

Bu çalışmada Süvari Kolordusunun teşkili, Sakarya Meydan Muharebesi'nde ve takip harekâtındaki faaliyetleri birinci elden kaynaklar ile literatür analizi yapılarak incelenmeye çalışılacaktır.

1. 5'inci Grubun (Süvari Kolordusunun) Teşkili

15 Temmuz 1921'de Batı Cephesi Komutanlığı tarafından, Kütahya kuzeyinde ve 5'inci Grup emrinde olmak üzere 1'inci, 3'üncü ve 14'üncü Süvari Tümenlerinden oluşturulacak bir süvari grubunun teşkili emredilmişti.² Üç süvari tümeninden oluşan bu gruba Miralay Fahrettin Bey'in (Orgeneral Altay) komuta etme ve Gruba ordunun geri çekilmesini sağlama emri verildi.³ Bu suretle cephede dağınık bir hâlde bulunan süvari birliklerinin düzenli bir şekilde hareket etmesi istendi.

Süvari Grubu verilen görevle birlikte hemen faaliyete başladı. 17 Temmuz 1921'de Eskişehir yönünde ilerleyen Yunan kollarına karşı savunma görevi icra edilmişti. 18 Temmuz 1921'de 1'inci Süvari Tümeninin 1'inci Grubun emrine verilmesi kararlaştırılmış⁴ böylece Süvari Kolordusu 3'üncü Süvari ve 14'üncü Süvari tümenlerinden ve bu tümenlere bağlı altı alaydan ibaret kalmıştı. Bu tarihten itibaren üstlendiği görevine devam etmekteydi.

5'inci Gruba 24 Temmuz 1921'de Porsuk Nehri'yle Aziziye arasındaki Yunan birlikleriyle teması muhafaza ederek ordunun Sakarya gerisinde birleşmesini örtme ve temin görevi verildi. 12'nci Grup emrinde bulunan 2'nci Süvari Tümeniyle 4'üncü Süvari Tugayı da bu sırada Kolorduya katıldı.⁵ Türk Kara Kuvvetlerinin kuruluşunda yapılan düzenlemeler ile Ağustos 1921 ortalarına doğru 5'inci Grup birlikleri 2'nci ve 14'üncü Süvari tümenleri ile 4'üncü Süvari Tugayı olarak belirlendi.⁶

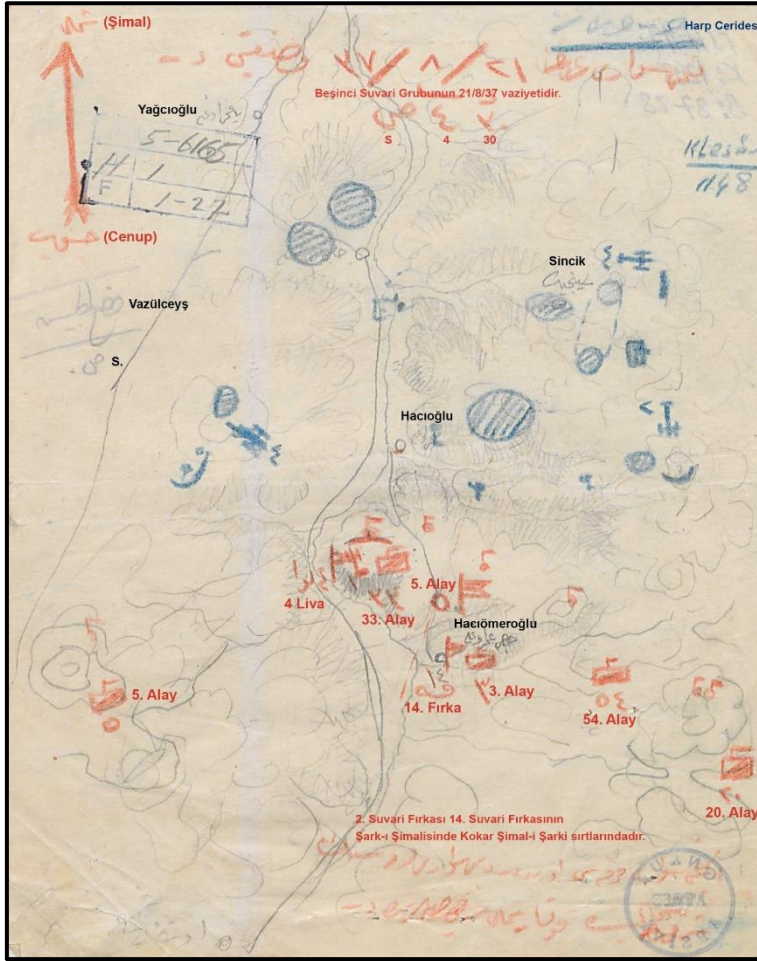
² Fahrettin Altay; *İstiklal Harbimizde Süvari Kolordusu*, İnsel Yayınları, İstanbul, 1949, s. 7.

³ Altay; *On yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, İnsel Yayınları, İstanbul, 1970, s. 289.

⁴ İ. Hakkı Alpay-Şadi Sükan-Kamil Önalp; *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Kütahya Eskişehir Muharebeleri*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1974, s. 368.

⁵ Altay; 1949, s. 11.

⁶ *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi'nin Başlangıç Dönemindeki Olaylar ve Harekât*; Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1995, s. 52.

Kroki-1. 5'inci Grubun 21 Ağustos 1921 Günü Vaziyetini Gösteren Kroki⁷

22 Ağustos 1921'de 2'nci Süvari Tümeninin 2'nci Grup emrine verilmesi⁸ ile birlikte 5'inci Grup, Sakarya Meydan Muharebesi'ne 14'üncü Süvari Tümeni ve 4'üncü Süvari Tugayı ve bunlara bağlı beş süvari alayıyla⁹ başlamış oldu. Grubun esas kuvveti 14'üncü Süvari Tümeni ve 4'üncü Süvari Tugayından oluşsa da muharebe esnasında 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenleri de Grubun emrine verildi. Süvari Grubu Yunan ilerleyişini yavaşlatmak, Türk ordusuna zaman kazandırmak ve özellikle ikmal ve lojistik açısından

⁷ MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi; İstiklal Harbi Koleksiyonu (İSH); Kutu (K.): 1293, Gömlek (G.): 87, Belge (B.): 87-28.

⁸ Çalhan; s. 330.

⁹ İsmet Görgülü; *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 370-371.

verebileceği tüm zararı Yunan ordusuna verebilmek amacıyla Sakarya Nehri önlerine kadar harekâtına devam etmişti.

Sakarya Meydan Muharebesi öncesi baskınlar yaparak Yunanların ileri harekâtını yavaşlatan Süvari Grubu, 22 Ağustos 1921’de Yukarı Sakarya ve Ilica Deresi kavisi içinde yer alan Yunan ordusunun karşısındaki Türk kuvvetlerinin güney kanat açığında bulunuyordu.¹⁰

Miralay Fahrettin Bey’in “Düşmanı çekile çekile getirdik demir ellerinize teslim ediyoruz. Bu demir eller arasında ezilerek dönecek yine biz peşine takılacağız. Cenabıhak bu defa zafer ihsan buyuracağına eminiz efendim.” mesajı 23 Ağustos 1921 günü 2’nci Grup Komutanı Miralay Selahattin Adil Bey’e ulaşmıştı.¹¹ Asıl hatlarda muharebeler başlamadan, ordu ve milletine olan inancıyla muharebenin sonucunu tahmin eden Miralay Fahrettin Bey, yıpratıldığı Yunan ordusunu Mangal Dağı önlerinde 2’nci Gruba teslim etmekteydi.

2. Sakarya Meydan Muharebesi’nde 5’inci Grup (Süvari Kolordusu)

23 Ağustos’ta asıl hatlarda muharebenin başlamasıyla birlikte 3’üncü Yunan Tümeni ile dört süvari alayının Alihacı-Emirler-Şeyhahmetli hattından Türk ordusunun sol tarafına yanaştığını gören 5’inci Grup, 24 Ağustos’ta Çaltepe hattında yaptığı keşif sonrası kıtaatını Sülüklü-Sinanlı bölgesine yönlendirdi. Sülüklü’de istirahat eden 14’üncü Süvari Tümeninden bir alayın Sinanlı-Çal istikametinde ilerlemesi ve keşif görevini icra etmesi emredildi. Ayrıca 4’üncü Süvari Alayından bir keşif bölüğünün Kantarlı-Ortakışla-Göktepe yönüne sürülmesi istenildi.¹² 5’inci Grup, Yunan ordusunun üstün kuvvetleri karşısında kıtaatını yıpratmadan yeni görevler almak üzere çekilmekte ve keşif görevini devam ettirmekteydi.

24 Ağustos’ta Yunan kıtaatının Hacıoğlu-Kokar hattından kuzeydoğu yönünde ordu cephesine yanaştığı, bir alay süvarisinin Hacıömeroğlu doğusundaki sırtlarda, iki alay süvari ile bir piyade taburunun Göktepe gerisinde bulunduğu anlaşıldı. Bunun üzerine 5’inci Grup, 14’üncü Süvari Tümenine bağlı 20’nci Alayı Hacıömer doğusundaki süvari ordugâhına, 54’üncü Alayını Hacımusa Köyü’ndeki Yunan birliklerine, 3’üncü Alayını Şeyhahmetli’ye; 4’üncü Süvari Tugayı 5’inci Alayını Türktacir’e, 33’üncü Alayını Uzunbey’e yönlendirerek buralarda baskın yapılmasını istedi.¹³ 5’inci Grubun sürekli tacizleri karşısında Yunanlar Hacıoğlu ve Hacımusaoglu

¹⁰ *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi 2. Cilt 5. Kısım*; Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1973, s. 3.

¹¹ İSH; K. 1283, G. 103, B. 103-3a.

¹² İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-31.

¹³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-32.

civarında kuvvetli müfrezeler ayırmaya mecbur olmuştu. 5'inci Grup büyük kısmıyla geceyi Ortakışla bölgesinde geçirecekti.¹⁴ Yunan ordusu Süvari Grubunun faaliyetleri yüzünden, asıl hatlara taarruz edecek birliklerinden savunma amacıyla kuvvet tasarruf etmek zorunda kalmıştı.

25 Ağustos sabahı 14'üncü Süvari Tümeni, Hacıömeroğlu batısında Yunan kuvvetlerine taarruza başladı. Tümen, Hacıoğlu batısında Yunanların dört süvari alayı ve dört sahra bataryası ile karşılık vermesi sonucu topçu ateşi koruması altında geri çekildi. Bu esnada bir subay ve üç nefer yaralandı. Cambaklı'ya giden 3'üncü Süvari Alayı, burada Yunanların on yük otomobili ile girdiği çatışmada Yunanlara biri teğmen altı nefer zayıat verdirerek beş neferi esir aldı. Kürttacir-Uzunbeyli istikametlerine giden 4'üncü Süvari Tugayı alayları da Yüzükbaşı civarında Yunan otomobil koluyla giriştiği çatışmada bir şoförle iki muavini esir ve bir miktar ganimet elde etti.¹⁵ Yapılan araştırmada Yunanların 5'inci ve 9'uncu Tümenlerinin iki gün önce Yüzükbaşı'ndan geçtikleri, Yunan ordusu Başkomutanı Anastasios Papulas'ın iki gün önce cepheye geçtiği, hastanelerin yaralılarla dolu olduğu,¹⁶ efradın bezgin ve iâşenin düzensiz olarak sağlandığı anlaşıldı.¹⁷ 14'üncü Süvari Tümenine bağlı 55'inci Alayın Çaltepe'de bir bölük bırakarak bir kısmının Sinanlı-Ortakışla-Hatırlı yolunu gözetlemesi, 54'üncü Alayın Sinanlı-Uzunbey yolu, 3'üncü Alayın Sinanlı-Sivasköy, 20'nci Alayın da Sinanlı-Sülüklü yolları üzerine bir bölük göndermesi istenildi.¹⁸ 5'inci Grup önemli yolların gözetlenmesi ve keşif faaliyetini yürütürken Yunan otomobil koluna ve Cambaklı'ya yaptığı baskın taarruzu bölgede Yunan ordusunun rahat nefes alamayacağını göstermekteydi.

26 Ağustos'ta Süvari Grubu Sülüklü-Sinanlı bölgesinde toplandı. Kıtaat efradının ve hayvanlarının iâşe ve dinlenmeleri sağlandı. 27 Ağustos'ta Yunanların gerilerine yapılacak hücumlar için hazırlıklar yapıldı.¹⁹ Batı Cephesi Komutanlığı 5'inci Grubun Yunan ordusu gerilerinde faaliyetini azami ölçüde artırmasını istiyordu.²⁰ Alınan talimat doğrultusunda 27 Ağustos'ta yapılacak hücum için 14'üncü Süvari Tümenine Sinanlı'da toplanması ve 4'üncü Süvari Tugayı ile beraber Yüzükbaşı'na hareket etmesi emri verildi.²¹

1 ve 2'nci Grup cephelerine taarruz eden Yunan kuvvetinin menzil hattının Uzunbeyli'den geçtiğini değerlendiren Miralay Fahrettin Bey, buraya

¹⁴ İSH; K. 1148, G. 2, B. 2-13.

¹⁵ İSH; K. 1148, G. 2, B. 2-23.

¹⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-32a.

¹⁷ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-33.

¹⁸ İSH; K. 1429, G. 77, B. 77-55a.

¹⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-33.

²⁰ İSH; K. 1317, G. 67, B. 67-33.

²¹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-33a.

yapılacak taarruzun Yunan ordusuna karşı etkili bir darbe olacağını düşünmekteydi.²² 26/27 Ağustos gecesi Uzunbey yönünde yürüyüşe devam eden 5'inci Grup birlikleri 27 Ağustos sabahı Yüzükbaşı'na ulaştı. 55'inci Alay Uzunbey'in doğu sırtlarını ele geçirmiş olan Yunan kıtaatıyla muharebeye başladı. 3'üncü Alay 5'inci Alayın sağ tarafında ve 20'nci Alay 5'inci Alayın sol tarafında yaya olarak hücumla devam ettiler. Topçu ve tüfek ateşinin etkili ateşleri sonucu Yunanlar geri çekildi. 5'inci Süvari Alayının 5'inci Alay ile beraber yaptığı hücumda otuza yakın Yunan neferi ve bir subay kılıç ile etkisiz hâle getirildi. Hücumla devam edildiği esnada, Yunanlar büyük kuvvetle ordunun sol tarafına hücum etmekteydi. Batı Cephesi Komutanlığı tarafından gönderilen 5'inci Grubun bütün birliklerinin Çeltik-Gölbek civarına hareket ettirilmesi emri üzerine 5'inci Grup birlikleri çekilerek muharebe sona erdirildi.²³ Cerideden alınan bu bilgide 5'inci Süvari Alayının 5'inci Alay ile beraber Yunanlara karşı yapılan taarruzun göğüs göğüse geçtiği anlaşılmaktadır. Baskın tarzında yapılan harekâta Yunan askerlerine karşı kılıç kullanılması, Türk süvarilerinin, Yunan ordusunun içlerine kadar nasıl sokulduğunu göstermekte ve süvarilerin ne kadar etkili olduğunu daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır.

Öğleye kadar devam eden muharebede Batı Cephesi Komutanlığının 1'inci Grup ve 12'nci Grup cephesini desteklemek istemesi ve bu bölgedeki cephenin daha doğruya doğru kayabileceği endişesi 5'inci Grubun acil bir şekilde geri çekilmesine sebep olmuştu. Bu durum Yunan ordusu için büyük bir şanstı. Çünkü Yunan Ordusu Başkomutanı Papulas, Prens Andrea ve üst düzey birçok Yunan subayı Uzunbey'deki karargâhta bulunmaktaydı. Yunan Ordusu Başkomutanı Papulas ve Prens Andrea bu baskında bellerine kadar çamura batmış ve zor bela bataklığı geçerek otomobil ile firar etmişti.²⁴ Yunan Ordusunun Başkomutanlık Karargâhıyla muharebe ettiğini bilmeyen Miralay Fahrettin Bey, eserinde bu duruma ilişkin üzüntüsünü *"Bu hâl malum olsaydı bittabi taarruza devam olunurdu. Talih güzel bir tesadüf gösterdi. Fakat bunun semeresini iktitafa müsait olmadı. Yunan Başkomutanlık Karargâhıyla muharebe ettiğimizi bilmediğimizden düşmanın bir menzil noktasını zapt için ordunun kati emrini tehir edemedik."* sözleriyle ifade etmekteydi.²⁵ 5'inci Grubun 27 Ağustos günü yaptığı bu baskının önemi muharebenin ilerleyen günlerinde daha iyi anlaşılacaktı. Yapılan bu baskın ve baskını müteakiben Akşehir'den Aziziye'ye ve oradan Fettahoğlu Köprüsü'ne doğru ilerleyen Mürettep Tümenin hareketi Yunan ordusunu Sakarya güneyindeki menzil hattını kaldırmaya mecbur etmişti.

²² Altay; 1949, s. 17.

²³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-34, 34a.

²⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-35.

²⁵ Altay; 1949, s. 18.

Uzunbey baskınının ne kadar önemli olduğu ve Türk ordusunun sol kanadında meydana gelen muharebeleri nasıl etkilediği birkaç gün içerisinde kendisini gösterecekti. Yunan ordusunun kendi sağ kanadının, Türk ordusunun sol kanadına yaptığı taarruzlar hafifleyecek; Yunan ordusunun sağ kanadı, iase ve cephanes sıkıntısı çekecekti. Yunan General Ksenofontas Stratigos yazdığı eserinde Uzunbey baskınına örnek vererek hareketli Türk süvarilerinin Yunan ordusunu çok rahatsız ettiğini belirtmekteydi.²⁶

5'inci Grup, 27/28 Ağustos gecesi yürüyüşüne devam etti ve 28 Ağustos sabahı 5'inci Grup Sülüklü'ye ve akşamı da Kandil'e ulaştı. Yunan birlikleri hakkında haber almak üzere gönderilen 20'nci Süvari Alayının yaptığı gözetlemede, Yunanların bir tümeninin Burunsuzşerefli'ye geçtiği öğrenildi. 29 Ağustos'ta Çimen-Karacadağ yönünde ilerleyen 5'inci Grup, Çimenköy'ü geçtikten sonra Yunan kuvvetlerinin çekildiği bilgisinin alınması üzerine Yunanlara yaklaşmak için Kerpiç tarafına hareket etti.²⁷ Kireç'in kuzeydoğusundaki boz tepelerde ve Sinanlı-Çeltik'te bir kuvvetin dağınık bir hâlde çadırı ordugâhları görüldü. Kireç'in 10 km kadar kuzeybatısındaki Abdalmusa-Cihanşah-Yaylacık-Mangal Tepe Şeyhahmetli-Emirler-Karatepe-Göktepe hattında yapılan gözetlemede Yunanların varlığına dair hiçbir iz tespit edilemedi.²⁸ Burunsuzşerefli'den sonra Kutluhan Camisi civarındaki Yunan ordugâhlarının yakınından geçildi. Canımana civarında 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümeni ile temas kuruldu.²⁹ Batı Cephesi Komutanlığı 5'inci Grubun 30 Ağustos'ta etkili olmasını beklemekteydi. 29 Ağustos itibarıyla 5'inci Grup hâlâ yürüyüş hâlindeydi.³⁰

30 Ağustos sabahı 14'üncü Süvari Tümeni ile 4'üncü Süvari Tugayı Canımana'da toplandı. Gökgöz bölgesinde muharebe devam ettiği sırada 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenleri sağ kanada gönderildi. Batı Cephesi Komutanlığı tarafından bu tümenlerin 5'inci Gruba geri verilmesi ve 5'inci Grubun Ordu sol kanadını muhafaza etmesi³¹ ve 12'nci Grup cephesindeki muharebelere yandan ve yakından katılması emri verildi.³² 31 Ağustos'ta Batı Cephesi Komutanlığı tarafından verilen emirde 5'inci Grubun ordu sol kanadını muhafaza ederek 12'nci Grubun muharebesine katılması istenildi.³³ Yunanların sağ yanına hücum etmesi emrini alan 3'üncü Süvari Tümeni

²⁶ Ksenofontas Stratigos; Yunanlılara Nazaran Sakarya Muhârebâtı, Ankara, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Matbaası, 1923 (1339), s. 26.

²⁷ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-35a.

²⁸ İSH; K. 1429, G. 77, B. 77-68.

²⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-36.

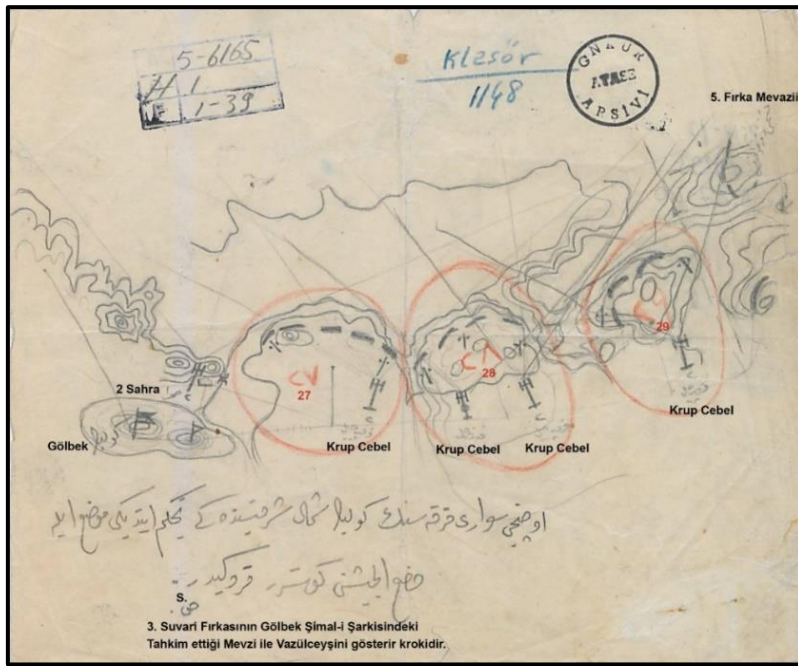
³⁰ İSH; K.: 1148, G.: 4, B.: 4-6.

³¹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-36a.

³² İSH; K. 1279, G. 119, B. 119-22. *Askerî Tarih Belgeleri Dergisi (ATBD)*; S 96, Ankara, Gnkur. Basımevi, Eylül 1993, s. 34.

³³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-38, İSH; K. 1148, G. 4, B. 4-13(14); İSH; K. 1279, G. 119, B. 119-23 (23a); ATBD; S 96, s. 43.

sağda, 2'nci Süvari Tümeni solda olarak 31 Ağustos sabahı Totak-Güzelcekele hattına doğru ilerledi ve etkili topçu atışı sonrası bir kısım kuvvetiyle piyade muharebesine katıldı. 5'inci Grup karargâhının da Gölбек'e hareket etmesi kararlaştırıldı.³⁴ 31 Ağustos'ta Güzelcekele bölgesine giden 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenlerinin, Yunanların sağındaki Kutluhan Cami yönüne sevk edilen keşif kolları, bu bölgedeki Yunan keşif kolları ile yaptıkları çatışma neticesinde de on deve ganimet elde etti. Keşif faaliyetine devam eden süvariler Güzelcekele güneybatısındaki tepelerde Yunanların birer taburluk üç ordugâhını tespit etmişti.³⁵ 5'inci Grup şiddetli muharebelerin yaşandığı harekât sahasında aktif olarak görev almaya başlamıştı. 2 ve 3'üncü Süvari Tümenlerinin 5'inci Grup emrine verilmesi de Batı Cephesi Komutanlığının ordunun sol kanadına atfettiği önemden kaynaklanmaktaydı. Ancak bu cepheye ikmal yapan Yunan menzil kollarının süvari tehdidinde olması, Türk birliklerinin etkili savunması ve 5'inci Grubun bu bölgedeki cepheye gelmesi ile birlikte Yunanlar, Türk ordusunun sol kanadından Ankara'ya ulaşamayacaklarını anlamışlardı.

Kroki-2. 3'üncü Süvari Tümeninin Gölбек Kuzeydoğusunda Tahkim Ettiği Mevzi ile Konuşunu Gösteren Kroki³⁶

³⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-37.

³⁵ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-37a.

³⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-40.

1 Eylül'de 33'üncü Süvari Alayı Koçhisar mıntıkasına gönderildi. 2'nci Süvari Tümeni mevzileri 14'üncü Süvari Tümeni tarafından teslim alındı. Çünkü 14'üncü Süvari Tümeni, Gölbek'in batı sırtlarını işgal etmesi emrini almıştı. 5'inci Gruba ordunun sol tarafını koruma ve 12'nci Grubun muharebesine yandan katılması, 14'üncü Süvari Tümeninin Çeltik ve Canımana'da birer alay bulundurarak Balçıkhisar ve Sazağası yönünü kapaması³⁷ ve 2'nci Süvari Tümeninin Güller kale'de bulundurulup topçu ve makineli tüfeklerle 3'üncü Süvari Tümeni bölgesinde muharebeye katılması emri verildi.³⁸ 3'üncü Süvari Tümeninden, 5'inci Tümen sol kanadından Karacaviran'a kadar olan mıntıkadaki sırtlara topçu ve makineli tüfekleri yerleştirerek 12'nci Gruba yapılacak taarruzlara yandan müdahale etmesi istenildi.³⁹

2 Eylül'de Totak-Güzelce kale batısındaki Yunan ordugâhlarına 5'inci Grup bataryası tarafından açılan ateşe Yunan bataryası tarafından karşılık verildi. Cihanbeyli'den geçen Yunan menzil hattının gerek Mürettep Tümen ve gerekse 5'inci Grup Komutanlığının bölgede önceki aktif faaliyetleri sebebiyle Yunan ordusunun sağ kanadındaki kuvvetlerini besleyemeyeceğini düşünen 5'inci Grup Komutanı Miralay Fahrettin Bey, süvarilerin Türk ordusunun sol kanadında kalmasından ziyade Yunan ordusunun gerilerinde harekât yapmasının çok daha etkili olacağını düşünmekteydi. Miralay Fahrettin Bey Yunanların, Türk ordusunun sol kanadına karşı yaptığı teşebbüste başarılı olamayınca sağ taraflarındaki bir kısım kuvveti merkeze naklettiğinin anlaşıldığı tespitinde bulunmaktaydı. Süvarilerin cephe savunmasında etkili olmadığını düşünen Miralay Fahrettin Bey, bir süvari tümenini 12'nci Grup emrinde bırakarak geri kalan kuvvetlerle Sivrihisar-Eskişehir hattını kesmeyi Batı Cephesi Komutanlığına teklif etti.⁴⁰ Miralay Fahrettin Bey gerek bulunduğu cephede Yunan ordusunun çok aktif olmaması ve gerekse Türk ordusunun merkezini yarma teşebbüsünde bulunan Yunan ordusunun menzil hatlarının kesilmesinin çok daha büyük faydalar sağlayacağını düşünmekteydi. Bu değerlendirmesinde haklılık payı vardı ancak Batı Cephesi Komutanlığı ordunun sol kanadından Yunan ordusunun kuvvet azalttığını kesin bilgiler ile doğrulamadan bölgedeki dengeyi bozmak istemiyordu.

Batı Cephesi Komutanlığı 3 Eylül'de 4'üncü Süvari Tugayını lağvederek efradını 2 ve 14'üncü Süvari Tümenine takviye olarak verdi.⁴¹ 5'inci Grup Komutanlığı 4'üncü Süvari Tugayının alaylarını ihtiyaç dâhilinde

³⁷ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-39.

³⁸ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-42.

³⁹ İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-1a.

⁴⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-42a.

⁴¹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-43.

kıtaatına dağıttı. 20'nci Süvari Alayı 2'nci Süvari Tümeni, 5 ve 33'üncü Süvari Alayları da 14'üncü Tümen emrine verildi.⁴²

5'inci Grup tarafından; 4 Eylül'de Canımana-Gökler-Şeyhefendi-Karakilise köylerinde birer alay bulundurması için bölgeye kıtaatını nakletmesi emri 2'nci Süvari Tümenine verildi. 14'üncü Süvari Tümenine bağlı 5'inci Alay Çeltik'e ihtiyat için bırakılacaktı. 3'üncü Süvari Tümeninden de Güzelcekale ile Büyükçalış arasında keşifte bulunması emredildi.⁴³ 5'inci Grup tarafından 1'inci Gruba vaziyetinin ne olduğu ve ne şekilde yardım edileceğine dair telgraf gönderildi. Gelen cevapta Yunanların 1'inci Grubun sağ kanadına taarruzu hâlinde 5'inci Grubun Totak, Güzelcekale Köyü istikametinde yan ve gerilere etkili taarruzlar yapması veya 5'inci Tümene taarruzu hâlinde 5'inci Grubun bütün kuvvetiyle 5'inci Tümen sol kanadından muharebeye katılması suretiyle 1'inci Gruba yardım edilmesi istenildi.⁴⁴ 14'üncü Süvari Tümeni 54'üncü Alayının gönderdiği raporda Yunan süvarisinin Balçahisar yönünden hareketle 15 süvarinin Pazarcık'a, 15 süvarinin Baltain'e ve geri kalanının da Aşağıbostan Höyüğü, Yukarıbostan Höyüğü köylerine yaklaştıkları ve daha sonra bu süvarilerden birkaçının köye girerek ahaliden iki köylü ve köylülerin önlerine hayvanatı katarak sürdükleri bildirildi.⁴⁵

4 Eylül'de Çeltik'in batısında Balçıkhisar'da muhafız bölüğünün kurduğu pusuda Yunanlardan altı nefer ölü, iki nefer de esir olarak ele geçirildi. 5'inci Yunan Tümeninin 44'üncü Alayına mensup esir ifadesinde, Yunan ordusunun sağ tarafında karargâhı Gökgöz'de bulunan 2'nci Prens Andrea Kolordusunun bulunduğunu ve Totak-Güzelcekale civarında bulunan Müstakil Süvari Tugayının batıya gittiği bilgisini verdi.⁴⁶ Batı Cephesi'nden gelen emirde 5'inci Grubun Yunan ordusu gerisinde Sakarya'ya kadar keşif ve ufak baskınlar yapacak şekilde faaliyete geçmesi, büyük kısmıyla ordu sol bölgesini koruması ve muharebe meydanına yakından etkili olmak için hazır bulunması istendi.⁴⁷ Cephede Yunanlar çok aktif olmasa da Batı Cephesi Komutanlığı, Miralay Fahrettin Bey'in 2 Eylül'de yaptığı teklifi uygulamaya geçirmeyi hâlâ düşünmemekteydi.

5 Eylül'de 5'inci Tümeni takviye için 14'üncü Süvari Tümeninden iki toplu bir dağ bataryası bu Tümene verildi. 5'inci Grup Karargâhı, Muhafız Bölüğü ve Telsiz İstasyonu Güllerkale köyüne nakledildi.⁴⁸ 5'inci Gruba

⁴² İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-6.

⁴³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-43a.

⁴⁴ İSH; K. 1279, G. 119, B. 119-28.

⁴⁵ İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-5a.

⁴⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-44.

⁴⁷ İSH; K. 1148, G. 5, B. 5-5 (6); İSH; K. 1279, G. 119, B. 119-30a; ATBD; S. 96, s. 53.

⁴⁸ İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-7a; İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-44a.

ordunun sol tarafında bulunarak Yunan kuvvetlerini tespit etme emri verildi.⁴⁹ Bu emir üzerine 2'nci Süvari Tümenine Cambaklı Tepelerinden Katrancı ile Sakarya arasındaki Yunan kuvvetlerini tespit etmesi görevi verildi. 5'inci Gruptan bir süvari tümeni ile Mürettep Tümenin 5'inci Grup Kumandanı Fahrettin Bey kumandasında Biçer-Gölbek-Kilik-Ahır hattına karşı akınlarda bulunması kararlaştırıldı ise de sonra gelen Cephe Kumandanlığı emriyle bu hareketten vazgeçildi.⁵⁰ Tüm muharebe alanını değerlendiren Alagöz Karargâhı, cephede devam eden muharebelerin mevzi muharebesine dönmeye başlamasından endişe etmekteydi. Yunan takviye kıtaatının engellenmesi ve Yunan kıtaatının gerilerinde etkili ve devamlı faaliyete geçilmesi amacıyla 5'inci Gruptan yararlanılması gerektiği değerlendirildi yapılmaktaydı.⁵¹

6 Eylül'de Cephe Kumandanlığı, 5'inci Grup ordu sol kanadından Sakarya'ya kadar olan Yunan kuvvetlerini keşif ve tespit etmesini⁵² ve Gruptan bir süvari tümeni ile Bayat kolu mıntukasında Yutak'ta bulunan Mürettep Tümenin 5'inci Grup emrinde olarak Biçer-Beylikahır bölgesine taarruz yapmasını istedi. Ordunun sol tarafında kalacak 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenlerinin de 1'inci Gruba katılması emrini verdi. 3'üncü Süvari Tümeni Karacaören bölgesinde Çatamaklı'da bulunan 2'nci Süvari Tümeni de Çimşit istikameti üzerinde bulunacaktı.⁵³ Aslında bu emir Alagöz Karargâhının yaptığı değerlendirmenin bir sonucuydu. Batı Cephesi Komutanlığı ordunun sol kanadındaki Yunan kuvvetinin durumunu görmek ve 5'inci Grup süvarilerini cephe gerisinde aktif kılmak amacıyla bu emri yayımlamıştı. Ancak 5'inci Grup Komutanı Miralay Fahrettin Bey ile görüşen 1'inci Grup Komutanı Miralay İzzettin Bey, Yunanların ordunun sol kanadına yapacakları taarruzlara karşı 1'inci Grubun yetersiz kalacağından 5'inci Grubun ordunun sol kanadından ayrılmasına itiraz etti. Bunun üzerine Cephe Kumandanlığı verdiği emri geri çekerek 5'inci Grubun ordunun sol kanadında kalmasına ve bölgede bırakılan 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenlerinin tekrardan 5'inci Grup emrinde olmasına karar verdi.⁵⁴ 1'inci Grup Komutanı Miralay İzzettin Bey, 5'inci Grup kıtaatının kalması yönündeki değerlendirmesine Miralay Fahrettin Bey'in de katıldığını ifade etmektedir.⁵⁵ 2 Eylül günü kıtaatının Yunan ordusu gerisinde daha etkili olabileceği değerlendirmesini yapan Miralay Fahrettin Bey'in süvarilerin bir süre daha cephede kalmasını istemesi tezatlık olarak görülebilir. Ancak 7 Eylül günü 1'inci Gruba bağlı 4'üncü

⁴⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-45.

⁵⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-45a.

⁵¹ İSH; K. 1148, G. 5, B. 5-8.

⁵² İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-7a.

⁵³ İzzettin Çalışlar; *İstiklal Savaşı Hatıraları Sakarya Meydan Muharebesi'nde 1'inci Grup*, Yay. haz.: Zekeriya Türkmen, Hülya Toker, Gnkur. ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006, s. 52. İSH; K. 1279, G. 119, B. 119-32a, 33.

⁵⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-46.

⁵⁵ Çalışlar; s. 51-52.

Tümen tarafından yapılacak taarruz ile bölgedeki Yunan kuvvetinin durumunun görülmesinin beklendiği değerlendirilmesinde bulunulabilir. Nitekim 4'üncü Tümenin 7 Eylül günü yapacağı taarruzda bölgede Yunan kuvvetinin güçlü bir şekilde hâlâ varlığını koruduğu ve genel bir çekilmenin olmadığı tespiti yapılacaktır.⁵⁶

7 Eylül'de 3'üncü Süvari Tümeninden Totak köyüne baskına gönderilen kuvvet, Yunan askerinin ateşine maruz kaldığından dönmek zorunda kaldı. Totak köyü batısındaki sivri tepelerde Yunan piyade ordugâhları görüldü. 3'üncü ve 14'üncü Süvari tümenleri tarafından Yunan mevzilerine yapılan ateş baskınına Yunan topçusunun karşılık vermediği gözlemlendi. 2'nci Süvari Tümeni akşam saatlerinde Kerpiç-Şeyhahmetli istikametine akına gönderildi.⁵⁷ 14'üncü Süvari Tümeninin 8 Eylül'de 33'üncü Süvari Alayı hariç olmak üzere Kutluhan Camisi istikametinde keşif yapması planlandı. Bunun için Gölbek doğusunda toplanacak 3'üncü, 54'üncü, 55'inci ve 5'inci Süvari Alaylarının Çeltik'e hareket etmesi kararı verildi.⁵⁸ 5'inci Grup Komutanı Fahrettin Bey yaptığı incelemeler sonucunda; Yunanların biraz istirahatinden ve hazırlıklarından sonra Türk ordusunun Çeltik-Güller kale, Gölbek-Çimşit ve Totak-Selametli yönünden kuşatmaya girişebileceği, bu kuşatma hareketine süvari grubunun karşı koyma gücünün olmayacağı için Selametli köyünde bir piyade tümeninin bulundurulması görüşünü Batı Cephesi Komutanlığına bildirdi.⁵⁹ Bu görüş, ordunun sol tarafında yeni bir kuvvet bulundurulmasına imkân olmadığı gerekçesiyle Batı Cephesi Komutanlığınca reddedildi.⁶⁰ Batı Cephesi Komutanlığı kıtaatına Yunan ordusunun durumu hakkında bilgi almak amacıyla baskınlar yapmasını ve esir alması emrini verdiği dönemde, Türk ordusunun sol kanadında Yunan ordusunun yapabileceği bir taarruza karşı da tedbir alınmaya devam edilmekteydi.

Batı Cephesi Komutanlığı, 1'inci Grup cephesinden bir taarruz ile sol kanattaki Yunan ordusunun durumunu netleştirmeyi istemekteydi. Ancak Yunan ordusunun henüz çekilmediğini düşünen Batı Cephesi Komutanlığı 4'üncü Grubun 8 Eylül akşamı yapacağı taarruz ile 5'inci Grubun yapacağı keşif taarruzu neticesine göre Yunan ordusunun durumunu daha iyi anlayabilecekti.⁶¹ Bu doğrultuda; 8 Eylül'de 3'üncü Süvari Tümeni Totak bölgesinde gösteri taarruzunda bulundu. Kutluhan sırtlarına doğru tırmanışta olan 14'üncü Süvari Tümeninin öncü alayına Yunan kuvvetlerince ateş açılması sonrasında Tümen, öncü alayını takviye ederek yaya hücumuna

⁵⁶ İSH; K. 1279, G. 119, B. 119-38.

⁵⁷ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-46a.

⁵⁸ İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-8a.

⁵⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-47.

⁶⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-48.

⁶¹ İSH; K. 1148, G. 5, B. 5-21 (22).

başladı. Çatışma sonucunda karşı taarruza geçen Yunan kuvveti Türk taarruz hattına altı yüz metre yaklaşmışken durduruldu. Taarruzdan Gökgöz güney ve batı sırtlarında Yunanların bir alay piyade, bir alay süvari ve iki bataryası olduğu anlaşıldı.⁶² 2'nci Süvari Tümenine bağlı 4'üncü Alay, muhafız bölüğü ve sahra bataryasından oluşan bir kuvvetin Güzelcekale'nin güney tepelerindeki Yunan ordugâhlarına ateş baskını yapılması emredildi.⁶³

9 Eylül'de baskına gönderilen müfreze Yunanlar tarafından şiddetli ateşle karşılık verilmişti. Yunanlar iki bölük piyade ve iki makineli tüfekle müfreze doğru ilerlemek istemiş fakat savunma ateşi ile Yunan kuvveti durdurulmuş ve müfreze ordugâhına dönmüştü. Çeltik batısındaki batarya Yunan mevzilerine ve ordugâhlarına tesirli ateş etmişti. Bu baskında bir asker yaralanmış, Balçıkhisar-Baltalıni hattının batısındaki sırtlarda Yunanların bir tabur piyade ve iki dağ topu olduğu anlaşılmıştı.⁶⁴ Yunanların çekilme faaliyetleri görülmüştü. Batı Cephesi Komutanlığınca verilen emir gereği, 5'inci Grup Eskikışla bölgesini muhafaza ederek Katrancı Vadisi'nin doğusundaki Yunan kıtaatının çekilmesini engelleyecekti.⁶⁵ Bu amaçla, 3'üncü Süvari Tümeni güneşin batmasını müteakip Kerpiç'e hareket edecek ve 10 Eylül'de Mangal Dağı'nı kurtaracaktı. 14'üncü Süvari Tümeni Burunsuzşerefli'ye gidecek ve 10 Eylül'de Sinanlı Tepelerinde toplanacak, 3'üncü Süvari Tümeninin sağ kanadını koruyacaktı. Canımana'da bulunan 4'üncü Süvari Alayı da Kerpiç'e hareket ederek 2'nci Süvari Alayı ile birleşecek ve her iki alay Kirazoğlu güneyinde toplanacaktı. Bu alaylar 3'üncü Süvari Tümeninin sol kanadını koruyacaktı.⁶⁶ Batı Cephesi Komutanlığının 10 Eylül günü yapacağı genel taarruz öncesi kıtaatın hedeflere yakın yerlerde toplanması isteniyordu. 5'inci Grup Komutanlığına bağlı kıtaat da taarruz istikametleri ve toplanma yerleriyle ilgili emirlerini almıştı.

10 Eylül'de 3'üncü Süvari Tümeni Mangal Dağı'nı kurtarmıştı. 2'nci Süvari Tümeni Kokar'da toplanmış, 14'üncü Süvari Tümeni Sinanlı bölgesine gönderilmişti. Yunanların Totak batısındaki sırtlarda bir çadırli ordugâhı ve buradan güneye doğru bir tümen kadar bir ordugâhı tespit edilmişti. Yunanların Şeyhahmetli köyünü tamamen yaktığı ve Emirler köyünde yanık cesetler görülmüştü. Süvari komutanlarından, Yunan çekilme hattını kesme ve Yunanları takip etme hakkında verilen emirleri yerine getirmeleri istenmişti.⁶⁷ 5'inci Gruba bağlı kıtaat hızla ilerlemiş ve muharebenin ilk günü

⁶² İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-47a.

⁶³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-48.

⁶⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-48a.

⁶⁵ İSH; K. 1288, G. 2, B. 2-45; İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-49.

⁶⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-49a.

⁶⁷ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-50.

düşen asıl savunma hattındaki Mangal Dağı'nı da Yunan işgalinden kurtarmıştı. Süvariler geçtiği bölgelerde Yunan mezalimine tanık olmaktaydı.

11 Eylül'de Kızılköyünlünün güneyindeki Yunan mevzileri topçu ateşiyle piyadeler tarafından ele geçirilmiş ve Yunanlar hezimete uğrayarak Alacık istikametine çekilmişti. 3'üncü Süvari Tümeni bütün kuvvetiyle Mangal Dağı'nı elinde tutarak kuzeye doğru yönelmiş, 2'nci Süvari Tümeni Mangal Dağı-İnler arasında kuzeye hareket etmişti. 14'üncü Süvari Tümeninin de Sinanlı-Gökgöz yönünde hücum etmesi emredilmişti. Yunanların Bahçecik köyü kuzeyindeki bir tümeninin ve Totak batısındaki ordugâhlardaki kuvvetinin çekildiği haberi 3'üncü Süvari Tümeninden bildirilmişti. Bunun üzerine 5'inci Gruba, Mangal Dağı'na dayanarak bütün kuvvetiyle Kızılköyünlünün İncirli hattına doğru kuzeye ilerlemesi ve piyade tümenlerinin muharebesinde etkin olması emredilmişti.⁶⁸ Şeyhahmetli-Kürttacir yönünde hareket etmesi bildirilen 14'üncü Süvari Tümeni durdurularak tümene Sinanlı-Gökgöz yönünde hareket etmesi bildirilmişti. Tümen Katrancı'ya ulaştığında köyün yakılmış olduğu ve hiçbir canlının bulunmadığı görülmüştü. Mangal Dağı'ndan kuzeye hareket eden 3'üncü Süvari Tümeni ile Ziyarettepe'yi ele geçiren 2'nci Süvari Tümeninden rapor alınmamıştı.⁶⁹ 5'inci Grup Komutanlığı yaptığı başarılı taarruz sonrası Türk ordusunun sol kanadında Yunan kuvvetinin kalmadığını anlamıştı. 5'inci Grup Türk ordusunun sağ kanadında Mürettep Kolordunun öncülüğünde yapılan taarruza destek vermek amacıyla kuzeye yönlendirilmişti.

14'üncü Süvari Tümeninin öncü alayı 11/12 Eylül gecesi Türbetepe'yi ele geçirmiş, Yunanlara dair bir ize rastlamamıştı. Alacık-Soğulca yönünde hareket eden 14'üncü Süvari Tümeni Soğulca'da Yunanların iki tümenine tesadüf etmişti. Topçu ateşi açılmasından sonra Yunan tümenleri geride birçok eşya, hayvan ve otomobil bırakarak kaçmıştı. On kadar Yunan askeri esir alınmıştı. Kavuncu Köprüsü istikametinde geri yürüyüşüne devam eden Yunanları süvariler takip etmişti. 2'nci Süvari Tümeni, Kirazoğlu kuzeyinden geçen üç Yunan otomobiline ateş ederek otomobilleri durdurmuş ve içindeki yedi şoförü esir etmişti. Bunun üzerine İnler tarafından Yunanların bir tabur piyade kuvveti hücum etmiş, iki saat süren çatışma ve topçu ateşi ile Yunan kıtaatına iki yüzden fazla kayıp verdirilerek Yunan taburu püskürtülmüştü. Bir tümen kadar Yunan kuvveti Karapınar-Evliyafakılı üzerinden çekilmişti. 12 Eylül öğleden sonra 14'üncü Süvari Tümeni Soğulca'ya ulaştı. Sonradan Soğulca'ya gelen 2'nci ve 3'üncü Grup kumandanlarıyla 14'üncü Süvari Tümen komutanı görüştüktan sonra 14'üncü Süvari Tümeni, Yunan tümenlerine baskısını devam ettirerek Sakarya Nehri'ne doğru harekete

⁶⁸ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-50a.

⁶⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-51.

devam etti.⁷⁰ 5'inci Grup; 3'üncü Süvari Tümeninin Kürttacir-Renkoğlu-Çandır istikametinde ilerleyerek Sivrihisar batısından, 2'nci Süvari Tümeninin de Uzunbey-Veysel-Çifteler-Hamidiye istikametinde Yunan çekilme hattını kesmesini emretmişti.⁷¹ Cephe Komutanlığı da Sakarya batısına doğru çekilen Yunanları hezimete uğratmak için 5'inci Grubun İnlerkatrancı-Beşköprü istikametinde, ordunun sol tarafında ileri yürüyüşe devam etmesini ve Yunanların sağ tarafını Sakarya'dan geçinceye kadar takip ederek baskı altında tutmasını istemişti. 14'üncü Süvari Tümeni Ördek yönünde hareket etti.⁷² Süvari kuvvetleri hareketli olmasının avantajını kullanarak çekilmeye çalışan Yunan kıtaatına mümkün mertebe zarar vermeye ve çekilme yönlerini kapatmaya çalışmaktaydı.

13 Eylül'de Yunanların kalan birlikleri, Yıldızteplerindeki Türk süvarilerine karşı koyarak bataryaları himayesinde çekilişe devam ettiler. Arazinin engebeli olması, elde harita olmaması ve köylerde geçiş yollarını gösterecek birinin bulunmaması nedeniyle Türk bataryasının süvarilerle beraber ilerlemesi mümkün olamamıştı. Beşköprü yönünde ilerleyen 3'üncü Süvari Tümenine Kabak batısındaki Yunan bataryaları ateş açmışlardı. Yunanlardan yirmi kadar esir alındı. 2'nci Süvari Tümeni Yunanların bir alay piyade, iki alay süvari ve bir dağ bataryasından oluşan müfrezesiyle 12 Eylül öğle saatlerinden itibaren muharebeye girişmişti. Muharebe sonucunda tümen, Yunan müfrezesini tutunduğu İnlerkatrancı-Ilıca hattından atarak kuzeybatıya çekilmeye mecbur etmişti. 5'inci Grup üç gün boyunca menzil hattından uzak olarak yaptığı harekât ve muharebeler dolayısıyla zorluklarla karşılaşmış ve iaşe temin olunmamasına rağmen kıtaat 13 Eylül'de takip harekâtına devam etmişti.⁷³ Yunan ordusu Sakarya Nehri batısına geçmiş ve köprüleri tahrip ederek batıya doğru yürüyüşüne devam etmişti. 5'inci Grup Sakarya'ya kadar takibi sürdürmüş ve 12'nci Yunan Tümeninden beş esir almıştı. Grup Komutanı, yaklaşık bir aydır devam eden Sakarya Meydan Muharebesi'nin zaferle sonuçlandığını bildirmiş, bu yüzden silah arkadaşlarını tebrik eden grup emri yayımlamıştı.⁷⁴ Böylece Yunan kıtaatı Sakarya Nehri batısına atılmasıyla Sakarya Meydan Muharebesi'nin ilk aşaması zaferle sonuçlanmış oluyordu. Ancak 5'inci Grubu çok daha önemli bir görev beklemekteydi. Başkomutanlık işi Dumlupınar'a bırakmadan Yunan ordusunu imha etmek istiyordu. Vakit geçirilmeden takibe devam edilmeliydi.

⁷⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-51a.

⁷¹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-52.

⁷² İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-53; ATBD, S. 96, s. 73.

⁷³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-53a.

⁷⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-54.

3. Sakarya Meydan Muharebesi Sonrası Takip Harekâtı'nda 5'inci Kolordu (Süvari Kolordusu)

Başkomutanlığın 13 Eylül'de gelen emirnamesi gereğince bazı birlikler lağvedilmiş ve beş kolordu oluşturulmuştu. 14'üncü, 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenlerinden oluşan 5'inci Kolordu Komutanı olarak yine Fahrettin Bey'in devam etmesi bildirilmiş ve aynı emirname ile Fahrettin Bey miralaylıktan mirlivalığa terfi ettirilmişti.⁷⁵ 5'inci Kolordu Komutanı Mirliva Fahrettin Paşa 13 Eylül'de gönderdiği emirle, Kolordunun Sakarya'dan batıya geçemeyeceği için Sakarya'nın güneyinden dolaşarak Sivrihisar batısında Yunanların gerilerine düşmek üzere akşam saatlerinde Kürtacır'da toplanmasını istemişti.⁷⁶ Yunanların Sakarya batısına atılmasından sonra takip harekâtı yapılarak Yunan kıtaatına ağır zayıat verdirmesi amaçlanmıştı. Bu yüzden önde süvari kıtaatı olmak üzere 14 Eylül'den itibaren Türk kıtaatı ileri harekâtına devam etti. 14 Eylül'de 5'inci Kolordudan gelen emirle 8'inci ve Mürettep Tümen 5'inci Kolordu emrine verildi.⁷⁷ 5'inci Gruba, Yunan ordusunun Sakarya Nehri'ni geçmesini engellemesi emri verildi.⁷⁸ Bu doğrultuda 5'inci Grup birlikleri yeni düzen almaya çalışmaktaydı.

5'inci Kolordu Sakarya güneyinden batıya doğru hareketle Yunan kıtaatını takip ederek yan ve gerilerine taarruz etmek için hazırlandı. 3'üncü Süvari Tümeninin Uzunbey'den hareketle geceyi Renkoğlu'da geçirmesi, Çakmak, Gülek, İlyaspaşa Köprüleri istikametini keşif ve Mürettep Tümen ile irtibat sağlaması istenmişti. 14'üncü Süvari Tümeni de 3'üncü Süvari Tümenini takip ederek ilk önce Renkoğlu'na, 15 Eylül sabahı oradan hareketle Göktepe'ye varacaktı. Sakarya boyunda keşif yaparak Mürettep Tümen ile irtibat sağlayacaktı. 2'nci Süvari Tümeni Uzunbey'den Çeltik'e hareket edecek, 15 Eylül'de Kaldırım'a gidecekti. 8'inci Piyade Tümeni ise Renkoğlu'na gelecekti. Kolordu emrine 1'inci ve 5'inci Seyyar Hastaneler verildiği bildirildi. Bundan başka 4'üncü Gruptan iki Krupp topu 14'üncü Süvari Tümenine, iki Krupp topu da 2'nci Süvari Tümenine verildi. 8'inci Piyade Tümeni 14 Eylül akşamı Uzunbey'e ulaştı.⁷⁹ Takip harekâtında etkili olacağı düşünülen 5'inci Kolordu güçlendirilmeye çalışılmıştı. Hareketli bir birlik olması sebebiyle Yunan kuvvetleriyle daha sık temas sağlayacağı düşünüldüğünden, 5'inci Kolorduda zayıatı azaltmak amacıyla iki seyyar hastane de bu kuvvete dâhil edilmişti.

⁷⁵ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-55.

⁷⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-54.

⁷⁷ İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-18a.

⁷⁸ Ahmet Timural-Rauf Atakan-Alişan Berkay-Cevdet Timur; *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve Sonraki Harekât 2. Cilt 5. Kısım*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1973, s. 254.

⁷⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-56a.

Batı Cephesi Komutanlığı tarafından, Sivrihisar'a doğru çekilmekte olan Yunan ordusuna karşı Mürettep Tümenin batıya doğru hareket etmesi ve Yunan ordusunun menzil hattını kesmesi isteniyordu. Gerektiğinde Mürettep Tümen daha güneybatıya çekilebilecek ve 5'inci Kolordu ile irtibat sağlayabilecekti. 5'inci Kolordunun devamlı Yunan ordusunun yan ve gerilerinde kalması ve Sivrihisar'a yönelmesi emredilmekteydi.⁸⁰

15 Eylül'de Sakarya Nehri boyunca Aziziye istikametinde Yunan harekâtına dair bir malumat alınamamıştı. Yunan kıtaatıyla temas ve hareketlerini tayin etmek amacıyla 3'üncü Süvari Tümeni Bostanlar'a, 14'üncü Süvari Tümeni Sığırcık'a, 2'nci Süvari Tümeni Vaysal'a gideceklerdi.⁸¹ 3'üncü ve 14'üncü Tümenlerden birer bölüğün Mürettep Tümen ile irtibatı sağlamak için Fettahoğlu Köprüsü'ne gönderilmesi emredildi. Mürettep Tümeninden alınan raporda tümenin Kavuncu-Koçaş-İsrailbağı istikametinde gelen bir Yunan tümeni ile muharebeden sonra Fettahoğlu Köprüsü'ne hareket ettiği bildirildi. Sivrihisar'da çok miktarda ganimet ve esir elde eden Mürettep Tümeni himaye etmek üzere 14'üncü Süvari Tümeni Göltepe'de bırakılmıştı. Konya'dan gelen iki süvari bölüğü de 2'nci ve 14'üncü Süvari Tümenlerine verildi.⁸² Muharebede süvari kuvvetleri temas sağladığı Yunan kuvvetlerini takip etmekteydi. Türk ordusunun takip harekâtı sırasında Millî Savunma Bakanlığı cepheye sevk edebildiği kuvvetleri göndermeye devam etmekteydi.

16 Eylül'de iki bölükten ibaret bir Yunan kuvvetinin Sakarya Nehri kuzeyine ilerlediğinin fark edilmesi üzerine Mürettep Tümen süvarileri bu kuvvetin üzerine sevk edilmişti. Yapılan muharebede bu kuvvetin Günyüzü Dağı'na doğru çekilmesi sağlanmıştı. Öğleden sonra iki Yunan tayyaresi Göktepe-Fettahoğlu-Buzluca üzerinde keşifler yapmış ve Buzluca'da 2'nci Süvari Tümenine iki bomba atmıştı. Sakarya üzerindeki köprülerden sadece Fettahoğlu Köprüsü Mürettep Tümen tarafından tamir edilmişti. Diğer köprüler harap biçimde bulunmaktaydı.⁸³ Yunan ordusu Sakarya Nehri'nin batısına kuvvetlerini çektikten sonra köprüleri tahrip ederek Türk ordusuna karşı doğal bir engel oluşturmaya çalışmaktaydı. Sakarya Nehri'nin batısında barınabileceğini düşünen Yunan ordusu kısa süre içerisinde durumun düşündüğü gibi olmayacağını anlayacaktı.

16 Eylül'de Fettahoğlu Köprüsü'ne doğu taraftan gelip Türk kıtaatıyla yaptığı çatışmadan sonra perişan bir vaziyette çekilen Yunan müfrezesi 3'üncü Süvari Alayı tarafından takip edilmiş ve iki erzak arabası ile bir otomobil ganimet olarak alınmıştı. İki Yunan tayyaresi Sığırcık'taki 8'inci

⁸⁰ Timural vd.; s. 294.

⁸¹ İSH; K. 1429, G. 78, B. 78-18a.

⁸² İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-57.

⁸³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-57a.

Tümen ordugâhına sekiz, Çandır'daki 2'nci Süvari Tümeni ordugâhına iki bomba atmıştı.⁸⁴ 17 Eylül 1921 günü için Batı Cephesi Komutanlığı, 5'inci Kolordudan, Mürettep Tümeni takip eden Yunan kıtaatına taarruz etmesini beklemekteydi. Bozdağ-Sivrihisar hattında Yunan ordusunun kuvvet miktarının keşfedilmesi görevi de 5'inci Kolorduya verilmişti.⁸⁵ 17 Eylül akşamı 3'üncü Süvari Tümeninin Çifteler'den Hamidiye istikametine yürüyüşte, 14'üncü Süvarinin Tümeninin Belpınar'da, Mürettep Tümenin Eskialigil'de, 8'inci Tümenin Pınarbaşı'nda bulunmaları emredilmişti.⁸⁶ Yunan ordusu günlük tayyare keşifleriyle Türk ordusunun ilerleyişini keşfetmeye çalışmakta, fırsat buldukça da bomba atmaktaydı.

18 Eylül 1921'de 5'inci Kolordu Sivrihisar batısından Mahmudiye yönünde Yunan ordusunu takibe devam edecekti.⁸⁷ 18 Eylül sabahı Mahmudiye, Hamidiye⁸⁸ ve Kırgız Dağı 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenleri tarafından ele geçirildi. 3'üncü Süvari Tümeni Alpu yönünde ilerledi. 19 Eylül'de 14'üncü Süvari Tümeninin Kaymaz-Sivrihisar istikametinde bir keşif taarruzu yapması, 2'nci Süvari Tümeninin Arapören-Eskişehir bölgesinde akın yapması, 3'üncü Süvari Tümeninin Alpu'ya baskın yapması istendi.⁸⁹ Kuvvetli keşif kıtaatı Seyitgazi'yi ele geçirdi. Seyitgazi'de bulunan Yunan taburu cephane ve eşyalarını terk ederek Eskişehir'e kaçmak zorunda kaldı.⁹⁰ 5'inci Kolordunun karargâhı Çifteler'e geldi.⁹¹ Batı Cephesi'nden gelen yazı ile Kolordu emrindeki Mürettep Tümenin lağvedildiği bildirildi. Bunun üzerine Tümen bünyesindeki süvariler ve bir Krupp topunun 2'nci Süvari Tümenine, piyade ve bataryaların da 8'inci Tümene verilmesine karar verildi.⁹² Mürettep Tümen Sakarya Meydan Muharebesi boyunca Başkomutan tarafından Batı Cephesi Komutanlığına bağlı olarak bağımsız bir şekilde Yunan ordusunun gerilerinde faaliyet yapmakla görevlendirilmişti. Sakarya Meydan Muharebesi'nde çok önemli bir görevi yerine getiren ve kurtardığı Sivrihisar'ı Yunan kuvvetine karşı savunurken yıpranan bu Tümenin kuvveti 8'inci Tümene verilmişti.

19 Eylül'de 3'üncü ve 2'nci Süvari Tümenlerinin yaptıkları taarruz sonucunda Yunan kıtaatı otomobil nakliyatına ara vermiş ve Eskişehir, Alpu ve Beylikahır'dan bazı kuvvetlerini güneye doğru sevk etmişti. 14'üncü Süvari Tümeni, Hamidiye'den Kaymaz yönüne giderken Balçıkhisar'ın

⁸⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-58.

⁸⁵ Timural vd.; s. 304.

⁸⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-58.

⁸⁷ Timural vd.; s. 310.

⁸⁸ Timural vd. eserinde Hamidiye'nin 14'üncü Süvari Tümeni tarafından kurtarıldığı belirtilmektedir. Timural; s. 313.

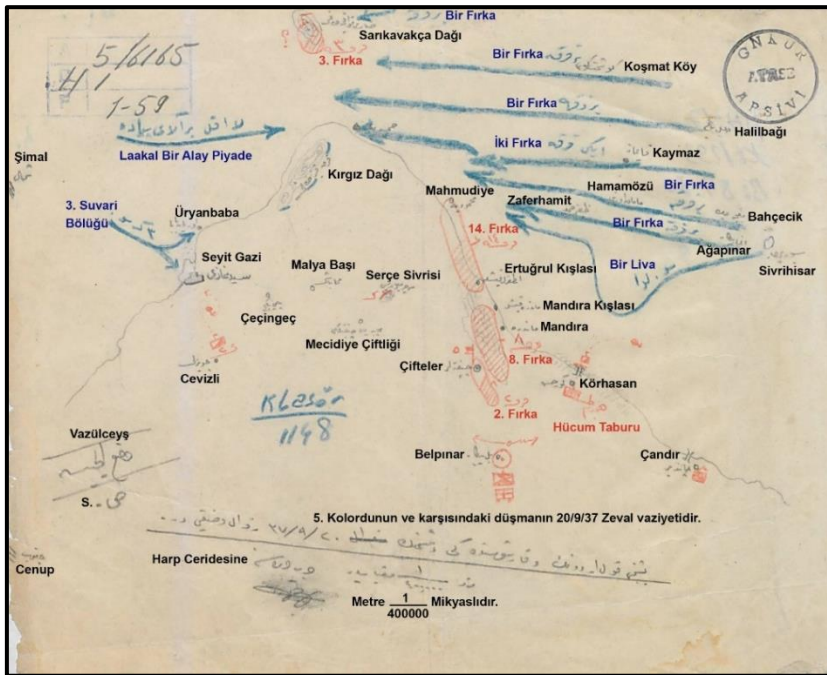
⁸⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-58a.

⁹⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-59a.

⁹¹ Timural vd.; s. 313.

⁹² İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-59.

güneybatısında bir Yunan süvari alayının ateşi ile karşılaşmışsa da Kaymaz-Karakaya hattına ulaşmıştı. Kaymaz kuzeyinde bulunan Koşmat köyü bölgesine giden keşif kolu, bir Yunan piyade alayının Kaymaz'a gittiğini ve iki Yunan tümeninin Kaymaz'a doğru gelmekte olduğunu gözetlemişti. Karatepe'de bulunan 3'üncü Tümenin Eskişehir yönünden gelen bir Yunan müfrezesiyle muharebeye tutuştuğu haber alınmıştı. 2'nci Süvari Tümeninin Seyitgazi'ye gönderdiği alay, Yunanların bir süvari alayı ile bir dağ bataryasının Seyitgazi istikametine ilerlediğini ve Seyitgazi doğusunda Yunanlara karşı mevzi aldığını bildirmişti.⁹³ Verilen emir gereği 14'üncü Süvari Tümeni, Mahmudiye'nin batı bölgesindeki sırtları akşam saatlerinde ele geçirecekti. 8'inci Tümen de Ertuğrul kışlası batı sırtlarında mevzide bulunmaktaydı. Süvari tümenlerinin Yunan kıtaatının gerilerine yaptığı teşebbüsler sonucunda Yunanların çekilmeye başladığı fark edildi.⁹⁴ 19 Eylül 1921 günü 5'inci Kolorduya bağlı kıtaat yoğun bir faaliyet gerçekleştirmişti. Aldığı emir gereği yaptığı faaliyet ile Yunan ordusunun gerisinde tren ve otomobil faaliyetini büyük oranda sekteye uğratmıştı.

Kroki-3. 5'inci Kolordunun Karşısındaki Yunan Kuvvetinin 20 Eylül 1921 Öğle Vaktindeki Durumunu Gösteren 1/400.000 Ölçekli Kroki⁹⁵

⁹³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-59a.

⁹⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-61.

⁹⁵ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-60.

20 Eylül'de Balçıkhisar'dan ilerleyen Yunanlar Hamidiye'de ordugâh kurmuş, Kaymaz'ı yakmıştı. Eskişehir güneyinde Derbent'ten Hayriye yönünde ilerleyen bir tümen kadar Yunan kuvveti Yanakkapan'ı işgal ettiği zaman 2'nci Süvari Tümeni bu kuvvetle muharebe etmiş ve Yunanların şimendifer ve telefon hattını kesmişti.⁹⁶ 14'üncü Süvari Tümeni Mahmudiye ve 8'inci Tümen Ertuğrul civarında Yunan tümenlerine karşı mevzide bulunmaktaydı. Yunan piyadeleri çekilirken bomba ve makineli tüfek ateşiyle Türk birliklerini durdurmaya ve çekilmelerini kolaylaştırmaya çalışsalar da Türk askeri karşısında başarılı olamıyorlardı. 8'inci Tümen Hamidiye Çiftliği ve Seyitgazi, 14'üncü Tümen Mahmudiye'den Malyabaşı yönünde hareket etmişlerdi.⁹⁷ 5'inci Kolordudan alınan 19 Eylül 1921 tarihli akşam raporunda; çekilen çok sayıdaki Yunan tümeninin Ağapınar-Akviran-Kaymaz-Kışvet hattına ulaştığı bildirilmekteydi.⁹⁸

20-21 Eylül gecesi 8'inci Tümen Mecidiye Çiftliği ve Hamitli arasına getirilerek hâkim tepeler ele geçirildi. 21 Eylül'de 14'üncü Süvari Tümeni Tatarkışla ile Serçesivrisi arasında, 2'nci Tümen Mandra ile Ertuğrul Kışlası arasında bulunmaktaydı.⁹⁹ Seyitgazi muharebesinde Yunanların üstün kuvvetlerle Malyabaşı yönünden yaptığı taarruzlar, Tümenin karşı koyması ve taarruzları sonucunda geri püskürtülmüştü. Yunanların biri binbaşı olmak üzere iki subay ve altı yüzden fazla neferi etkisiz hâle getirilmiş buna karşın Türk kıtaatından bir subay ile otuz nefer şehit olmuş ve üç subay yirmi dört nefer yaralanmıştı.¹⁰⁰ 3'üncü Süvari Tümeni Şecaeddin'den Örencik'e gelerek 8'inci Tümen sol tarafına katılmıştı. Her iki tümenin de Bardakçı'ya gelmesi emri verildi. 3'üncü Süvari Tümeni Şecaeddin'de mevcudu dolgun Yunan taburuyla dört saat muharebeden sonra Örencik'e gelmiş ve beraberinde on beş esir getirmişti. Malyabaşı Tepesi'nde bulunan Yunan tümeni Cevizli yönünde hareket ederek 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümeninin yan ve gerilerine taarruza başlamış ancak etkili topçu ateşi sonucunda dağılarak derelere dökülmüştü. Yunan kuvvetinin bu taarruzundan kaynaklı olarak 2'nci ve 3'üncü Süvari Tümenleri de ormanlık ve sarp dağlarda zor durumda kalmıştı.¹⁰¹ Bu durumun düzeltilmesi amacıyla 14'üncü Süvari Tümeninin Cevizli yönünde ilerleyerek Yunanlara taarruz etmesi ve böylece tümenlere yardımda bulunması emredildi.¹⁰² Yunan ordusu Türk ordusunun ilerleyişini yavaşlatmak ve çekilen birliklerine zaman kazandırmak amacıyla yaptığı karşı taarruzlarda kısmen etkili olabilmekteydi.

⁹⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-61.

⁹⁷ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-61a.

⁹⁸ ATBD; S 96, s. 102.

⁹⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-62.

¹⁰⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-64a.

¹⁰¹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-62a.

¹⁰² İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-63.

22 Eylül sabahı 3'üncü Süvari Tümeni Binkeşit'e ulaştı. 8'inci Tümen Yunanlarla Cevizli civarında yaptığı kısa muharebe sonrası Çukurca yönünde hareket etti.¹⁰³ Batı Cephesi Komutanlığı tarafından 5'inci Kolordunun Eskişehir'in doğusundaki Yunan ordusunun tutacağı mevziyi keşfetmeye çalışması ve bu ordunun sağ bölgesinde toplu olarak bulunması emredildi.¹⁰⁴

23 Eylül'de Mahmudiye'de bulunan Yunan kıtaatının bir tümenini Arapören istikametine çekmesiyle birlikte, Mahmudiye bir Türk süvari alayı tarafından kurtarılmıştı. Yunanların 21 Eylül'de Çay bölgesindeki şimendifer köprülerini tahrip ettiği, Karahisar ve Bolvadin köylerinden Yunanların nakliye araçları topladığı ve Bolvadin ilerisindeki ordugâhını Bolvadin'e naklettiği haberi alındı. 2'nci Süvari Tümeni ile 1'inci ve 4'üncü Kolordunun süvari birlikleri arasında da irtibat sağlanmıştı.¹⁰⁵ Yunanlar Seyitgazi Suyu-Çeçengiç-Kırgız Dağı hattını tutmakta ve ileri kıtaatını Cevizli-Hamidiye batısı-Düztepe hattında bulundurmaktaydı. 8'inci Tümenin Hamitli-Koruhüyük-İhsaniye'de bulunarak Hamitli Tepelerinde tahkimat yapması; 2'nci Süvari Tümeninin Ertuğrul Kışla-Mandıra bölgesinde bulunarak Düztepe kuzeyindeki Yunanların durumunu tespit etmesi; 14'üncü Süvari Tümeninin Çifteler-Mecidiye bölgesinde bulunması; 3'üncü Süvari Tümeninin Hüsrevpaşahanı-Karaağaç-Yazılı mıntıkasında bulunarak Seyitgazi'deki Yunan kıtaatının güneybatıya hareketini araştırması istendi.¹⁰⁶

Batı Cephesi Komutanlığı orduyu bir süre Sarıköy-Sivrihisar hattında tutarak Yunan ordusuyla temasını sürdürecekti. Batı Cephesi, 5'inci Kolordunun da ordunun sol kanadını tutması amacıyla Çandır güneyindeki Belpınar çevresinde uygun mevzi bulmasını istedi. Ancak 5'inci Kolordu cepheyi başka kolorduların da tutabileceğini belirterek Kolordunun Bolvadin'e kaydırılmasının ve Afyon'a kuzeyden taarruz edilmesinin daha etkili olabileceğini ifade etti. Bu bölgedeki Yunan kuvveti geriye atılabilirse geniş bir hareket serbestliği kazanılabilecekti.¹⁰⁷

24 Eylül'de iki tümen kadar tahmin edilen Yunan kuvvetleri Kırgız Dağı'nın üç kilometre kadar kuzeybatısından Seyitgazi istikametine harekette bulunmaktaydı. Bazı Yunan kuvvetlerinin batıya doğru çekilmekte olduğu görüldü. Bu çekilmelerin ne süratle olduğu hakkında keşif yapması için 3'üncü Süvari Tümenine emir verildi.¹⁰⁸ Yunanların Çay ve Bolvadin bölgesini tahliye ettiği ve bu bölgelerin Türk kıtaatı tarafından ele geçirildiği bildirildi.¹⁰⁹

¹⁰³ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-63.

¹⁰⁴ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-63a.

¹⁰⁵ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-64a.

¹⁰⁶ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-68.

¹⁰⁷ Timural vd.; s. 351-352.

¹⁰⁸ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-68a.

¹⁰⁹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-70.

25 Eylül'de kuzeyden Seyitgazi'ye birkaç Yunan yürüyüş kolunun geldiği görüldü. Çay ve Bolvadin'i tahliye eden Yunanların Karahisar'a doğru çekildiği anlaşıldı. 5'inci Kolordu yayımladığı emir ile 2'nci Süvari Tümeninin Aziziye'nin kuzeyine gelip büyük kısmı ile Bayat'a doğru ilerlemesini, 3'üncü Süvari Tümeninin Kümbet-Hüsrevpaşa Hanı mıntıkasında kalarak Seyitgazi-Karahisar ulaşım yolunda gözetleme yapmasını ve 14'üncü Süvari Tümeninin büyük kısmının Sarkavak-Kuyruklu-Kozviran-Karaağaç mıntikasına yerleşmesini istedi.¹¹⁰ Ayrıca 14'üncü Süvari Tümeni Kırız-Malyabaşı hattında keşif yapacak, 8'inci Piyade Tümeni de Kadıkuyu-Binkeşit-İskankuyu mıntikasına gelip dağ bataryasını Hamitli mıntikasına yerleştirecekti. Bardakçı'daki tabur da keşif faaliyetlerine devam edecekti.¹¹¹

26 Eylül'de 5'inci Kolordu 2'nci Süvari Tümenini Alibey-Karaağaç bölgesine aldı. Tümen, buradan Bayat'a intikal ederek Bavurdu ve Seyitler'e birer alay sürdü. 14'üncü Süvari Tümeninden 55'inci Süvari Alayı, Polatlı'ya gitmek üzere Sivrihisar-Kavuncu Köprüsü yolu ile hareket ettirildi. Tümenin bir alayı Çifteler'de kaldı, diğer birlikleri Karaağaç-Kozviran-Sarıkavak bölgesinde toplandı. 3'üncü Süvari Tümeni Kümbet-Yapıldak-Hüsrevpaşahanı bölgesinde yerleşti. Afyon'daki Yunan kıtaatına, Seyitler-İscekarahisar-Kozluca hattından taarruz etmek maksadıyla birlikler bu hatta yürüyüşe devam ettirildi ve 30 Eylül'de yapılması planlanan taarruz için hazırlıklara devam edildi.¹¹²

30 Eylül'de 3'üncü Süvari Tümeninin Koroğlukalesi'ne sürdüğü 27'nci Süvari Alayı da burada bir bölük bırakarak Tümenine katıldı. 2'nci Süvari Tümeni emniyet birlikleri Alca batısı-Bozüyük doğusu hattında kaldı.¹¹³ Batı Cephesi Komutanlığı tarafından 5'inci Kolordunun bütün süvarileriyle 1 Ekim akşamı Kozviran, Ağıztepesi'nde toplanıp Resülbaba Tepesi'ni elde etmek üzere Yunanların gerilerine sarkması istendi.¹¹⁴

5'inci Kolordu, 8'inci Tümeni 2'nci Kolordunun hareketini örtmek üzere Mandıra civarında bırakacak, 8'inci Tümen 1 Ekim akşamından itibaren 2'nci Kolordu emrine girecekti. Süvari tümenleri 1 Ekim akşamı Kozviran-Ağın Tepesi mıntikasında toplanacak ve bu zamana kadar Seyitgazi, Kütahya ve Afyon bölgesindeki Yunan kuvvetlerinin keşfine devam edecekti.¹¹⁵

1 Ekim'de 2'nci Yunan Tümeni Afyon'un kuzeydoğusunda bulunan Güzelim Dağı'nın en tepe noktalarını işgal etmiş ve 14'üncü Süvari Tümeni

¹¹⁰ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-70a.

¹¹¹ İSH; K. 1293, G. 87, B. 87-71.

¹¹² Timural vd.; s. 364.

¹¹³ age.; s. 384.

¹¹⁴ ATBD; S 96, s. 130.

¹¹⁵ age.; s. 133.

keşif birlikleri ile 8'inci Tümen birliklerinin çekilmesine neden olmuştu. Böylece Sakarya Muharebelerinin son safhasını teşkil eden ve 8 Ekim'e kadar devam edecek olan Güzelim Dağı Muharebeleri başlamış oluyordu.¹¹⁶

Alca ve çevresinde bulunan 3'üncü Süvari Tümeninin bir süvari alayı Ayazın-Kozviran Sırtlarını tutmaktaydı. 2'nci Yunan Tümenine baskın için Kumartaş ve Anbanaz'a ilerleyen 28'inci Süvari Alayı, bu Yunan Tümeninin yan birlikleri ile Çaltepe'de muharebeye başladı. Uzun süren muharebede Yunan Tümeninin ilerleyişi durduruldu. 3'üncü Süvari Tümeni, Kolordunun emri ile Alca bölgesini 2'nci Süvari Tümenine bırakarak Eymir'de toplandı. Sabah saatlerinde Yunan Anbanaz Grubu ile Güzelim Dağı'ndaki 14'üncü Süvari ve 8'inci Piyade Tümeni arasında şiddetli muharebe başladı. 2'nci Süvari Alayı, Çaltepe güneydoğusunda karşılaştığı 34'üncü Yunan Alayı ile yaptığı muharebede Yunan Alayını çekilmeye mecbur etti. Güzelim Dağı Muharebelerinin ilk gününde 5'inci Kolordu birliklerinin geniş bir alanda ve farklı yönlerde harekât yapmak zorunda kalması sebebiyle Güzelim Dağı tamamen emniyete alınamamıştı.¹¹⁷ 5'inci Kolordunun yaklaşık 30-40 kilometrelik bir sahada faaliyet göstermesi bunda büyük etkendi.

2 Ekim'de 5'inci Kolordu, 3'üncü Süvari Tümeni ile Kozviran civarında ve büyük kısmıyla da Kozluca-Çavdarlı hattındaydı. Afyon civarında Yunanların bir tümeden fazla kuvveti vardı.¹¹⁸ Kolordu tarafından 3'üncü Süvari Tümeninin Döğër-Altıntaş-Kütahya istikametinde keşfe devam etmesi, 14'üncü Süvari Tümeninin Sivride Tepesi'ni bütün kuvvetiyle elinde bulundurması ve 2'nci Süvari Tümeninin Yunan ordusunun taarruzu hâlinde 17'nci Tümen sağ kanadında muharebeye katılması emredildi.¹¹⁹

3 Ekim sabahı 1'inci Yunan Tümeninin taarruzu karşısında Ayazın mevzilerini işgal eden 3'üncü Süvari Tümeni mevzilerini tutamadı ve Eymir bölgesinde toplandı. 2'nci Süvari Tümeni de Yunan taarruzundan dolayı, Alca doğusundaki sırtlarda emniyet tertibi alan birliklerinin gerisinde toplandı. Yunanlar, iki süvari tümeninin mevzilerini işgal ettiler. Bir kısım Yunan kuvveti Alca'ya girdi. 14'üncü Süvari Tümeni, kendisine Yunan taarruzu olmadığı hâlde, bir alayını Doğanlar güneybatı sırtlarında bırakarak Doğanlar'da toplandı.¹²⁰ 5'inci Kolordunun Batı Cephesi'ne gönderdiği raporlardan, Yunanların Kozviran-Ağın Tepesi hattında bir tümeninin ilerlediği ve diğer Yunan birliklerinin Afyon civarındaki taarruzlarına bakılarak kuvvetlerinin de fazla olduğu anlaşıldı.¹²¹

¹¹⁶ Baki Vandemir; Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya, Yay. haz. Hayriye Yalçın, Ankara, Gnkur. Basımevi, 2006. s. 271.

¹¹⁷ Timural vd.; s. 393, 394, 396.

¹¹⁸ İSH; K. 1148, G. 9, B. 9-1.

¹¹⁹ Vandemir; s. 271.

¹²⁰ Timural vd.; s. 407-408.

¹²¹ İSH; K. 1148, G. 9, B. 9-15.

4 Ekim sabahı 5'inci Kolordu cephesinde, Afyon kuzeydoğusundaki Kozviran-Ağın hattında bir tümen kadar kuvvetle Selimiye-Bostanlı hattına karşı süvari tümenlerine taarruza başlayan Yunan kuvvetleri,¹²² Kozviran batı sırtlarının hâkim yerlerini işgal ederek Karaaslan Tepelerine yöneldi. Bu durum üzerine Kolordu Komutanı, 3'üncü Süvari Tümeninin 14'üncü Süvari Tümeni ile birlikte Selimiye-Bavurdu istikametindeki Yunan ordusunun hareketini durdurmalarını emretti. 3'üncü Süvari Tümeni, Yunan taarruzundan dolayı bu hareketi yapamadı. Akşam saatlerine kadar sürekli taarruzlar yapan 1'inci Yunan Tümeninin Ayazın kuzeydoğusu-Karaaslan Tepelerinin batı kısmı-Bostanlı hattını ele geçirmesinden sonra 3'üncü Süvari Tümeni, Eymir kuzeyi-Eymiryayla kesiminde toplandı. Yunanların 2'nci Kolordunun sağ kanadına doğru yaptıkları kuşatıcı taarruzu önlemek için 2'nci Süvari Tümeni, büyük kısmı ile Karaaslan Tepeleri-Bostanlı kuzeydoğu hattını tuttu ve bir alayı ile Selimiye batısında yerleşti. 5'inci Yunan Alayı, Bostanlı; Yunan Evzon Alayı, 2'nci Süvari Tümeninin mevzilerine taarruza başladı. Bu sırada 14'üncü Süvari Tümeni, Doğanlar'dan ayrılmış ve Bavurdu istikametinde hareket ediyordu. 3'üncü Süvari Tümeni ile de irtibat sağlanamamıştı. Hassas bir durumda olan cephede 7'nci Tümen birlikleri, 2'nci Süvari Tümeninin mevzilerini tamamen teslim aldı. 7'nci Tümen Komutanı'nın Karaaslan Tepeleri ve Kozviran bölgesini elde bulundurması, 2'nci Kolordunun kuzey kanadının korunması bakımından önem arz ediyordu. Bu nedenle Karaaslan Tepeleri kuzeyinden bu tepelere ilerlemekte olan Yunan kuvvetlerine büyük kısmı ile taarruz eden 2'nci Süvari Tümeni, Yunan direnci karşısında ilerleyemedi. 14'üncü Süvari Tümeni, 3'üncü Süvari Tümeniyle beraber Selimiye-Bavurdu istikametini örtmek üzere Bavurdu'ya ilerledi. 20'nci Süvari Alayını da Selimiye'ye sürdü.¹²³ 5'inci Kolordu kıtaatı Yunan ordusunu bölgeden atmak için yoğun bir gayret sarf etmekteydi. Ancak Yunan ordusu bölgede kuvvetle tutunmak ve karşı taarruzlar ile bölgeyi hemen terk etmemek niyetindeydi.

5 Ekim'de 5'inci Kolordu Komutanı'nın Güzelim Dağı'ndaki Yunan kuvvetlerinin durdurulması ve Kozviran'daki Yunan birliklerinin gerilerine akın yapılması emri üzerine, 3'üncü Süvari Tümeni İhsaniye'de bulunduğu zannedilen bir tabur kadar Yunan kuvvetine karşı emniyet tedbiri amacıyla Beyköy'de toplandı.¹²⁴ Bölgeye ilerleyen Tümen, İhsaniye İstasyonu yakınlarında bir tabur ve dört makineli tüfekten oluşan Yunan kuvveti ile muharebeye başladı. Muharebe hava kararınca kadar devam etti. Ancak Yunanların trenle takviye kıtaatı alması ve karşı taarruza geçmesi üzerine 3'üncü Süvari Tümeni zayıat vermemek amacıyla muharebeyi keserek tekrar

¹²² İSH; K. 1148, G. 9, B. 9-14.

¹²³ Timural vd.; s. 413-414.

¹²⁴ age.; s. 421.

Eymir Yaylası'na çekildi.¹²⁵ 14'üncü Süvari Tümeni, Doğanlar-Selimiye bölgesinde kalarak 2'nci Kolordu sol kanadı olan Çavdarlı bölgesine gitmek için hazırlık yaptı.¹²⁶

2'nci Süvari Tümeni ile 4'üncü, 7'nci ve 3'üncü Tümenlerin 2'nci Kolordu Komutanı tarafından; 14'üncü Süvari Tümeni ile 8'inci Piyade tümenlerinin de Fahrettin Paşa tarafından komuta edilmesi; 3'üncü Süvari Tümeninin Kozviran kuzeyinde Yunanların kanat ve gerilerine taarruz etmesi kararlaştırıldı.¹²⁷ Bu karara karşılık olarak Batı Cephesi Komutanlığı Karahisar cephesinde vaziyetin henüz tespit edilemediğinden Mirliva Fahrettin Paşa'nın görevine devam etmesini istedi.¹²⁸

6 Ekim'de Cephe Komutanı Erkânıharbiye Riyasetine verdiği raporda Güzelim Dağı'nda sabah başlayan Yunan taarruzunun durdurulduğunu ve burada muharebenin mevzi muharebesi şeklini aldığını bildirdi.¹²⁹ 3'üncü Süvari Tümeni Eymir Yaylası'nda, 2'nci Süvari Tümeninin bir alayı 2'nci Kolorduya ait 4'üncü Tümenin sağ kanadında, geri kalan kısmı Karaağaç kuzeydoğusunda cephede ve 14'üncü Tümen Çavdarlı kuzeyinde sol kanat ihtiyatı olarak bulunmaktaydı.¹³⁰ Cephede 2'nci ve 5'inci Kolordu birlikleri iç içe geçmiş durumdaydı.

7 Ekim'de bir Yunan tümeninin Yapıldak-Kırgız Boğazı yolu ile ilerlemekte olduğunun anlaşılması üzerine, 3'üncü Süvari Tümeni, Kilise-Kıyır-Eymir hattı kuzey sırtlarını tuttu. Yunanların Kilise istikametinde yaptığı taarruz durduruldu. 2'nci Süvari Tümeni, gece saatlerinde Tokas'ta toplandı. 14'üncü Süvari Tümeni 5'inci Alayını Çavdarlı'ya sürdü, diğer birlikleri Gebeciler'de kaldılar.¹³¹

Afyon mıntıkasında Türk kıtaatının 7/8 Ekim gecesi Yunanlarla teması kesmesi üzerine 8 Ekim öğleden sonra Türk kıtaatı, Yunan kıtaatının Doğanlar-İsicekarahisar-Gebeciler hattına karşı ileri harekete geçti. Bir alay piyade ve bir alay süvarinin Güzelim Dağı'ndan İsicekarahisar istikametinde ve bir taburunun Susuz istikametinden Gebeciler'e ve bir tabur piyade ve bir bölük süvarinin de Çavdarlı'ya doğru ilerlediği görüldü. Yine yapılan gözetlemede iki tabur kadar Yunan kuvvetinin Depre'den Susuz istikametinde harekette ve bir tümenin de Karahisar batısından Çavdarlı-Gebeciler

¹²⁵ İSH; K. 1148, G. 10, B. 10-9. İSH; K. 1148, G. 10, B. 10-17.

¹²⁶ Vandemir; s. 286.

¹²⁷ İSH; K. 1148, G. 9, B. 9-26.

¹²⁸ Vandemir; s. 290.

¹²⁹ Timural vd.; s. 426.

¹³⁰ İSH; K. 1148, G. 10, B. 10-4.

¹³¹ Timural vd.; s. 433.

istikametinde yürüyüşte olduğu Afyon güneyindeki Türk kıtaatı tarafından tespit edildi.¹³²

3'üncü Süvari Tümeni, 4'üncü Piyade Tümeninin çekilmesini muhafaza etti ve kendisi de güvenli bir şekilde çekilerek Doğlat'ta toplandı. 2'nci Süvari Tümeni Seyitler'de, 14'üncü Süvari Tümeni Çobanlar-Feleli bölgesinde toplandı.¹³³ Batı Cephesi Komutanlığı; 2'nci Kolordu emrine verilen 8'inci Tümenin, Yunan kuvvetleriyle temas hâlinde olunarak süvari tümenlerini uygun şekilde toplamasını ve Sandıklı kuzeyinde Savran mıntikasına nakledilmesini istedi.¹³⁴

6 Ekim'de iki tümen ile Afyon mıntikasını takviye eden Yunan kıtaatının 8 Ekim öğleden sonra veya 9 Ekim'de Afyon doğusundaki cephenin herhangi bir noktasından ya da kuzey taraftan taarruza geçme ihtimali bulunmaktaydı. Yunanların başarılı olmamaları için Afyon etrafında tesis edilen cephenin geri alınması gerekiyordu. Yunanların taarruzu hâlinde diğer kolorduların da muharebeye dâhil olması neticesinde cephenin ikmal edilmesi zorunluydu. Bu ikmalin de gerçekleşmesi uzun zaman alacaktı. Bütün bu nedenleri Başkomutanlığa bildiren Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa, kuvvetlerin Hisarkale-Paşadağ batısı, Çay batısı hattına alınması için Afyon cephesindeki kolordulara talimat vermek istediğini belirtti. Cevaben Başkomutan Mustafa Kemal Paşa da cephenin Afyon gerisine alınması fikrine katıldığını ve süvari kolordusunun çekilirken çok sayıda akın yapabilmesi için ordunun sol tarafının gerisinde toplanmasını faydalı gördüğünü ifade etti.¹³⁵ Böylece muharebenin bitirilerek Yunan mevzisi gerisinde yeni bir savunma mevzisi seçilmesi, Süvari Kolordusunun Sandıklı mıntikasına nakli ve Batı Cephesi emrindeki kolorduların iki orduya ayrılması emri geldi. Bu suretle Sakarya Muharebesi sonlandırıldı ve yeni bir vaziyete girildi.¹³⁶

Yunan ordusunun hücumundan emin olabilmek için gözetleme yapma ve kıtaatın çekilirken az zayıat vermesini sağlama gibi görevi olan süvariler, 9 Ekim'de bir Yunan tümeninin Yapıldak'tan Bavurdi istikametinde yürüyüşte bulunduğunun tespit edilmesi üzerine 3'üncü Süvari ve 4'üncü Piyade Tümenleri ile bu Yunan kıtaatı arasında muharebe meydana geldi.¹³⁷ Afyon güneyinde süvariler tarafından yapılan keşiflerde Afyonkarahisar'dan bazı kuvvetlerin doğuya doğru yansıdığı¹³⁸ ve Yunan kuvvetlerinin bir kısmının da Deper-Kışlacık hattında tahkimat yaptığı fark edildi.¹³⁹

¹³² İSH; K. 1148, G. 11, B. 11-2.

¹³³ Timural vd.; s. 438-439.

¹³⁴ İSH; K. 1148, G. 10, B. 10-25.

¹³⁵ İSH; K. 1148, G. 10, B. 10-10, 10-11.

¹³⁶ Altay; 1949, s. 24.

¹³⁷ İSH; K. 1148, G. 10, B. 10-24.

¹³⁸ İSH; K. 1148, G. 10, B. 11-2.

¹³⁹ İSH; K. 1148, G. 10, B. 11-3.

10 Ekim’de Süvari Kolordusunun Sandıklı kuzeyinde Savran kesiminde toplanması için cephe emri verildi.¹⁴⁰ Bu amaçla süvari tümenlerinin, Sandıklı mintikasıdan hareket etmek üzere Bolvadin ve Hamidiye köyleri civarında toplanıp 2’nci Süvari Tümeninin 10/11 gecesı Akharım üzerinden Sandıklı’ya, 14’üncü Süvari Tümeninin Hamidiye Sinanpaşa Ovası’na ve 3’üncü Süvari Tümeninin Bolvadin’e hareket etmesi istendi.¹⁴¹ Bu suretle Süvari Kolordusu, Ordu ile beraber yeni vaziyetini aldı.

4. Sonuç

Kütahya-Eskişehir Muharebelerinin son safhasında, Miralay Fahrettin Bey komutasında kurulmasına karar verilen ve süvarilerden oluşan 5’inci Grup, ordunun Sakarya Nehri doğusunda mevzilenmesinde önemli katkılar sağlamıştı. Grup, muharebelerin durumuna göre çeşitli değişikliklere uğramış ve Sakarya Meydan Muharebesi’ne ordunun güney kanat açığında bulunarak başlamıştı. Bundaki amaç Yunanların yan ve gerilerine taarruzlar yapabilmek ve Yunan menzil hatlarına darbe vurmaktır. Süvari birliklerinin yaptığı harekât muharebe boyunca Yunan ordusunu rahatsız etmiş, iâşe, cephan ve ikmal işlerini büyük sekteye uğratmıştı.

5’inci Grup süvarilerinin güney kanat açığında bulunması, Yunanların güneyden yapılacak saldırılarını da önlemiş oluyordu. Bununla beraber süvariler keşif faaliyetleri sayesinde Yunan kıtaatı hakkında da orduya istihbarat sağlamaktaydı.

Yunan ordusu, muharebenin başında -özellikle 5’inci Grup ve Mürettep Tümenin faaliyetleri yüzünden- kuvvet ayırmak zorunda kalmış; asıl hatlara taarruz edecek birliklerinden savunma amacıyla kuvvet tasarruf etmeye mecbur olmuştu. Türk ordusunun sol kanadının zor bir duruma düşmesi ve Yunan ordusunun cepheyi daha doğruya doğru derinleştirebileceği endişesi ile Çeltikli-Gölbek hattına hareket etmek zorunda kaldı. 27 Ağustos günü 5’inci Grubun Yunan Ordusu Başkomutanı da dâhil olmak üzere birçok üst düzey Yunan subayı esir alması içten bile değildi ancak Yunan ordusu için şanslı bir gündü. Sonradan öğrenilen bu bilgi Miralay Fahrettin Bey’i derinden üzmüştü.

Uzunbey’e yapılan bu baskın, Yunan ordusunun sağ kanadının menzil hattının çökmesine ve Türk ordusunun sol kanadına yapılan sevkiyatın azalmasına sebep olmuştu. Nitekim Yunan ordusu bu cepheye yaptığı taarruzları durdurmak ve ikmali daha iyi durumda olan merkeze yönelmek zorunda kalmıştı.

5’inci Grubun 2 Eylül’den itibaren Yunan ordusunun gerilerine ve menzil hatlarına taarruz etmek istemesi fakat cephenin durumuna emin

¹⁴⁰ Timural vd.; s. 449.

¹⁴¹ İSH; K. 1148, G. 10, B. 11-4.

olunmadığı için engellenmesi de Yunan ordusunda meydana gelebilecek zayıflığı azalttığı değerlendirilmesinde bulunulabilir. Ancak cephenin hassas olması ve Türk ordusunda yeterli birliğin olmaması sebebiyle süvari kıtaatı, piyade birlikleri gibi cephenin tutulmasında kullanılmak zorunda kalmıştı.

22 gün süren Sakarya Meydan Muharebesi'nde diğer Batı Cephesi birlikleri gibi 5'inci Grup da yorgun düşmüş ama gösterilen çaba sayesinde, Yunan kuvvetleri Sakarya Nehri batısına atılmış, günler süren takip harekâtında Yunan ordusuna zayıflık verdirilmişti. Takip harekâtının piyade sınıfı ile yeterince desteklenememesi sebebiyle 5'inci Kolordunun yapmış olduğu faaliyet çok daha fazla önem kazanmıştı. Özellikle 2-8 Ekim 1921 tarihleri arasında Afyon kuzeydoğusunda Güzelim Dağı'nda yapılan muharebeler sonuçsuz kalmış, Yunanların kuzeyden taarruz etme ihtimali ve ikmal ihtiyacından ötürü takip harekâtına son verilmek zorunda kalmıştı. Bölgede 5'inci Kolordu çok önemli muharebeler gerçekleştirmişti.

Yunan ordusunun Türk ordusunu yok edip Ankara'yı ele geçirme ve Meclisi dağıtma düşünceleri Türk ordusunun yaptığı savunma ile son bulmuştu. Elde edilen zafer kıtaatın moralini yükselttiği gibi Yunanların da moralini bozmuştu. Psikolojik üstünlük ve taarruz pozisyonu Türk ordusuna geçmiştir. Türk ordusunun bütün grupları gibi 5'inci Grup (Kolordu) da, süvari birlikleri de gerek cepheye zaferin kazanılmasında gerekse takip harekâtında önemli rol oynamıştır. Sakarya Meydan Muharebesi dönemin harp sanatını değiştirmiş ve süvarinin nasıl etkin kullanılabileceğinin güzel bir örneğini oluşturmuştur.

Kaynaklar

Arşiv Kaynakları

MSB Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi; İstiklal Harbi Koleksiyonu (İSH).

Bibliyografya

ALPAY, İ. Hakkı-SÜKAN, Şadi-ÖNALP, Kamil; Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Kütahya Eskişehir Muharebeleri, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1974.

ALTAY, Fahrettin; *İstiklal Harbimizde Süvari Kolordusu*, İnsel Yayınları, İstanbul, 1949.

ALTAY, Fahrettin; *On yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, İnsel Yayınları, İstanbul, 1970.

Askerî Tarih Belgeleri Dergisi; S 96, Ankara, Genelkurmay Basımevi, Eylül 1993.

ÇALIŞLAR, İzzettin; *İstiklal Savaşı Hatıraları Sakarya Meydan Muharebesi'nde 1'inci Grup*, Yay. haz.: Zekeriya Türkmen, Hülya Toker, Gnkur. ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.

GÖRGÜLÜ, İsmet; *On Yıllık Harbin Kadrosu 1912-1922*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

Süvari Talimi Nizamnamesi; İstanbul, Matbaa-i Askeriye, 1328 (1912).

TİMURAL, Ahmet-ATAKAN Rauf-BERKTAY, Alişan-TİMUR, Cevdet; *Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi ve Sonraki Harekât*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1973.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi Sakarya Meydan Muharebesi'nin Başlangıç Dönemi'ndeki Olaylar ve Harekât, Revizyon: Özden Çalhan, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1995.

VANDEMİR, Baki; *Türk İstiklal Savaşı'nda Sakarya'dan Mudanya'ya*, Yay. haz.: Hayriye Yalçın, Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.